

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Elšíková

Sídliště Kanín a problematika laténských dvorců.

Settlement Kanín and problem of La Tène period farmstead.

Praha 2009

Vedoucí: Doc. PhDr. Vladimír Salač, CSc.

Konzultant: Mgr. Jan Mařík, PhD.

Poděkování

Děkuji vedoucímu své bakalářské práce Doc. PhDr. Vladimíru Salačovi, CSc. za konzultace a svému konzultantovi Mgr. Janu Maříkovi, PhD. za konzultace a poskytnuté informace.

Prohlášení

„Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V Praze dne 12. 8. 2009

Veronika Elšíková

Anotace

Bakalářská práce se zabývá současným stavem poznání laténských dvorců na území Čech. Obsahuje i informace o dalších typech sídelních areálů, které jsou v literatuře za dvorce označovány a to o čtyřúhelníkových valových areálech (tzv. „Viereckschanzen“) a usedlostech dvorcového typu na oppidech a nehrazených rovinných sídelních aglomeracích. Druhá část práce se zabývá lokalitou Kanín, u které mělo být rozhodnuto, zda se jedná o laténský dvorec či nikoliv a dále se zaměřuje především na zpracování keramického souboru a na unikátní nález keramického fragmentu s kolkem koně.

Annotation

The bachelor work deals with current knowledge of La Tène farmsteads within the territory of Bohemia. The work also contains information about other types of settlement areas identified as farmsteads in the literature, such as rectilinear enclosures (“Viereckschanzen”) and estates of farmstead type at oppida and unfenced planar residential agglomerations. The second part of the work deals with the Kanín site that was subject to the determination whether it was a La Tène farmstead or not, and further focuses primarily on the description of a ceramic set and a unique find of a ceramic fragment with a horse imprint.

Klíčová slova

Doba laténská – dvorec – „Viereckschanzen“ – usedlost dvorcového typu – Kanín

Key words

La Tène period – farmstead – “Viereckschanzen” – estate of farmstead type - Kanín

Obsah

1.	Úvod	7
2.	Laténské dvorce	8
2.1	Dvorce v Zápiscích o válce galské G. J. Caesara	11
2.2	Vývoj agrárních sídlišť	12
2.3	Laténské dvorce v Čechách	14
2.4	Viereckschnazen	21
2.5	Usedlosti dvorcového typu na oppidech	24
2.6	Usedlosti dvorcového typu na nehrazených rovinných sídlištních aglomeracích	25
3.	Sídliště Kanín	28
3.1	Okolnosti a cíl výzkumu	28
3.2	Přírodní podmínky	29
3.3	Historie lokality	29
3.4	Výzkum	31
3.4.1	Plocha A	31
3.4.2	Plocha B	32
3.4.3	Plocha C	36
3.5	Skladba keramického souboru	39
3.6	Kolkovaný střep s motivem koně	42
3.7	Petrografická charakteristika	44
4.	Závěr	50
5.	Seznam použitých pramenů a literatury	52
6.	Seznam příloh	58

Seznam zkratek

Periodizace

Ha D2	pozdní doba halštatská
LT A	časná doba laténská
LT B	starší doba laténská
LT C1	střední doba laténská
LT C2	mladší doba laténská
LD1	pozdní doba laténská

Použité zkratky archeologické literatury

AR	Archeologické rozhledy (Praha)
ARJČ	Archeologické výzkumy v jižních Čechách
AVSČ	Archeologie ve středních Čechách
BZO	Bulletin záchranného oddělení
PA	Památky archeologické
ZprKMVČ	Zpravodaj krajského muzea východních Čech (Hradec Králové)

Jiné zkratky

Archiv ARÚ AVČR – Archiv Archeologického ústavu Akademie věd České republiky
čj. – číslo jednací
KJ – kúlová jamka
obj. – objekt
sídl. obj. – sídlištní objekt
vz. - vzorek
ZAV – záchranný archeologický výzkum

1. Úvod

Cílem této práce je shromáždit a vyhodnotit dosavadní poznatky o laténských dvorcích na území Čech. V této práci jsem se zabývala i informacemi o dalších typech sídelních areálů, které jsou v literatuře za dvorce označovány a to o čtyřúhelníkových valových areálech (tzv. „Viereckschanzen“) a usedlostech dvorcového typu na oppidech a nehrazených rovinných sídelních aglomeracích.

V druhé části je zpracován výzkum Mgr. Jana Maříka, PhD z roku 2003, který proběhl na lokalitě Kanín, okr. Nymburk. Na ploše, která se nachází nedaleko slovanského pohřebiště, bylo odkryto 5 objektů datovaných do doby laténské (stupeň LT A – B). Mým úkolem bylo rozhodnout, zda se v tomto případě jedná o laténský dvorec či nikoliv a dále zpracovat keramický soubor, ze kterého pochází unikátní keramický kolkovaný zlomek s motivem koně.

2. Laténské dvorce

Definice, co vlastně je laténský dvorec, jsem v literatuře našla nepřeborné množství: Jako dvorce (mimo oppida) byla označována menší sídliště (*Böhm 1941, 421*), skupiny staveb na laténských sídlištích, tzv. „dvorcové komplexy“ (*Pleiner a kol. 1978, 626*), plošně omezená koncentrace laténských objektů krátkodobého/„jednofázového“ osídlení (*Waldhauser – Holodňák 1984, 211*), palisádou ohrazený areál, v německé terminologii tzv. Herrenhof, popřípadě označený termínem „hrazený dvorec“ (*Drda – Rybová 1998, 118*) i čtyřúhelníkové valy, tzv. Viereckschanzen (*Venclová 2000, 459*).

Později došlo v české literatuře ke konkretizaci pojmu laténského dvorce mimo oppida na základě těchto znaků:

- plošně omezená rozloha výskytu sídlištních objektů (na ploše zhruba 50 x 50 m)
- zastoupení několika typů objektů v několika málo případech (polozemnice, zásobnice/sila, nadzemní kůlové stavby, hliník apod.)
- výrazný agrární charakter osídlení, výjimečně se specializací na (podomáckou ?) výrobu (*Waldhauser – Holodňák 2005, 117-119*).

Nejnověji byl dvorec definován jako samostatná, izolovaně umístěná sídelní jednotka (tedy nikoliv usedlost v rámci sídliště) vyznačující se ohrazením (*Venclová et. al 2008, 33*).

Na základě sebraných definic (*Waldhauser 2001, 36; Waldhauser – Holodňák 1984, 211; Venclová 2000, 459; Čižmářová 2004, 52*) jsem vytvořila vlastní:

Dvorec je plošně omezená koncentrace rámcově současných archeologických objektů, které jsou v ideálním případě vymezené plotem nebo jiným ohrazením.

Struktura jednoho nebo více shluků obytných a hospodářských objektů bývala doplněna dominantně mimo ni situovaným domem nebo usedlostí, izolovaným vzdáleností maximálně pár desítek metrů, s plochou řádově desetin hektaru.

Dvorcem v pravém slova smyslu rozumíme izolovanou sídelní jednotku, nikoliv tedy usedlosti v rámci sídelních aglomerací, v tomto případě užívám pojem usedlosti dvorcového typu.

Ohrazení

Ohrazení mělo nejčastěji pravoúhlý tvar. Přestože se u mnoha definic vyskytuje ohrazení jako podmínka pro určení obytného areálu jako dvorce, rozhodla jsem se brát v úvahu i areály, u kterých zaznamenáno nebylo, ale přesto jsou v literatuře za dvorce označovány. Lehké ohrady totiž nemusely být výzkumem vůbec zachyceny.

Ohrazování představovalo určitý druh vymezení nebo definování nějakého prostoru. Podle funkce je můžeme dělit na defenzivní a nedefenzivní, popř. vojenské (v tomto případě se většinou setkáváme se silnějším opevněním, pro které se používá termín „opevnění“) a nevojenské. V obou případech mělo ohrazení pravděpodobně nejen praktický, ale i symbolický význam. Z hlediska sociálního může ohrazení znamenat také oddělení určité skupiny lidí a ukazovat tak na sociální status a prestiž této skupiny.

Z archeologických výzkumů jsou známy různé typy ohrazení od lehkých dřevěných plotů přes sypané valy až po kamenné hradby s dřevěnými prvky a hliněnými náspy a příkopy. Typ a mohutnost ohrazení a technika výstavby souvisely s funkcí ohrazeného areálu. Z archeologických dat rozeznáváme dvě skupiny ohrazování z doby laténské ve střední Evropě. Lokální ohrazení, které slouží jednotlivcům nebo malým skupinkám osob, tedy jen části komunity, a jsou tedy součástí residenčních, výrobních, rituálních aj. areálů (typické je lehké ohrazení ploty nebo dřevěnými ohradami) a komunitní ohrazení, které slouží celé komunitě nebo více komunitám. Ohrazuje tedy celé areály a setkáváme se zde jak s lehkými ploty tak i se silnějšími valy nebo hradbami. (*Venclová et al. 2008, 30-31*)

Povrchové domy

Zástavbu dvorců mohly tvořit nadzemní kůlové, hrázděné a srubové stavby, jejichž nálezy v posledních letech přibývají díky pečlivě vedeným výzkumům. Dříve tento typ nemovitých objektů kvůli hrubému odstraňování ornice úplně chyběl. Velký počet nadzemních staveb známe například z oppid Závist nebo německého Manchingu a z nehrazených osad pak například z Opatovi nad Labem.

Nadzemní stavby (označované jako domy) mají zpravidla pravoúhlý čtvercový nebo obdélníkový půdorys. Dům může zaujímat plochu i přes 100 m² (Krašovice, Tuchlovice, Mšecké Žehrovice, Slepovice – 180 m²). Orientace delší osy není ustálená. Při stavbě se využívaly svislé dřevěné prvky někdy doprovázené základovými žlaby. Srubové konstrukce bývají těžko doložitelné. Kůlové konstrukce byly někdy doplněny kamennými zdmi a podezdívkami. Domy jsou převážně jednolodní nebo dvoulodní. Stěny tvořily vodorovné trámy nebo svislé tyče vyplétané proutím a vymazané hlínou. U některých staveb se uvažuje o

více patrech (např. Závist, *Drda – Rybová 2001, obj. VI: obr. 23: 7*). Střecha mohla být sedlová nebo valbová. Známé jsou i menší kúlové stavby pravoúhlého půdorysu nebo shluky kúlových jamek, které jsou interpretovány jako kúlny, přístřešky, skladovací prostory nebo nadzemní sýpky a seníky.

Polozemnice

Dalším typem zástavby jsou polozemnice, tedy zahloubené, víceméně pravoúhlé stavby s rovným dnem (označovány také jako chaty). Jejich nálezy se vyskytují od pozdní doby bronzové až po dobu římskou. Tento typ nemovitých stavby je nejčtenějším sídlištním zahloubeným objektem spojovaným hlavně s bydlením v době laténské na území Čech a Moravy (kromě východních Čech kde jsou nálezy polozemnic spíše vzácné). Zahloubené stavby jsou v době laténské poměrně časté i jinde ve střední Evropě, i když směrem na západ jejich počet klesá.

Laténská polozemnice má zhruba obdélníkový půdorys a zaujímá obvykle plochu 10 – 20 m². Delší osa je většinou orientována ve směru Z – V nebo JZ – SV. Základní konstrukční prvek představují dvě kúlové jámy v středu kratších stěn, méně časté jsou varianty umístění dalších kúlů v rozích půdorysu nebo obvodový žlábek u některých staveb. Ze Strakonice (LT D) je znám půdorys, ve kterém byly kromě sochových kúlů v kratších stěnách i kúly na obvodu. Konstrukce krovu byla sochová nebo polosochová. Střecha pak byla sedlová nebo valbová, pokrytá pravděpodobně slámou nebo rákosem, popř. mohla být zatížena kameny. Stěny mohly tvořit svislé tyče vyplétané proutím, popř. být roubené, drážkované nebo postavené ze svislých prken a omazané hlínou. Vchody se objevují na delší i kratší stěně. Vnitřní prostor mohl být členěn dřevěnými příčkami, po nichž se zachovaly žlábkové. Podlahy jsou doloženy z udusané hlíny, vymazané jilem, vysypané pískem a výjimečně i dlážděné kamínky nebo dřevěné. Otopná zařízení byla obvykle umístěna v západní části chaty. Další vnitřní vybavení tvořily lavice. Drobné kúlové jamky by mohly ukazovat na otisky noh dalšího nábytku, např. dřevěných stolů aj.

U některých polozemnic můžeme díky nálezům většího množství hliněných závaží předpokládat přítomnost tkalcovského stavu. V jiných chatách se našly doklady výrobních pyrotechnických zařízení (pracujících s vysokými teplotami i přes 1000 stupňů – výhně, ohniště určené ke kovářské nebo lитеcké výrobě), které tak můžeme označit jako výrobní objekty. U zahloubených sídlištních objektů se kromě obytné a výrobní funkce uvažuje také například o funkci skladovací.

Hospodářské objekty

V areálu dvorce se tedy mohly nacházet, jak jsem již jmenovala výše, kůlny, přístřešky, skladovací prostory nebo nadzemní sýpky, seníky a výrobní objekty.

Dalšími objekty byly hliníky, tedy jámy nepravidelného tvaru a nerovnoměrné hloubky, spíše větších rozměrů, které jsou interpretovány jako pozůstatky těžby hlíny, např. k stavebním účelům, a v zemi vyhloubené zásobní jámy (sila), které sloužily k dlouhodobému uskladnění obilí i jiných zásob potravin bez přístupu vzduchu. Tyto jámy mají obvykle kónický, válcovitý, kotlovitý popř. hruškovitý tvar. Stěny mohly být vypletené proutím, omazané hlínou a vypálené, dno bývalo vyloženo kameny. Kúlové jamky kolem některých ústí dokládají zastřešení jámy. K uzavření mohla být použita i sláma. Obsah sila mohl být až několik desítek hektolitřů (Radovesice – 40 hl). Zásobní jámy byly většinou situovány mimo obydlí.

(Waldhauser 2001, 56-60; Venclová et al. 2008, 46-52)

2.1 Dvorce v Zápiscích o válce galské G. I. Caesara

Dvorci, podle dosavadních poznatků, základní jednotce struktury laténské osídlení odpovídá ekonomický pojem samostatné hospodářství/samostatná hospodářská jednotka. Termínu dvorec pro nejmenší (základní) sídelní formy v Galii užíval G. J. Caesar (*aedificia privata*, BG 2, 7). Předpokládá se, že několik dvorců, nejspíše maximálně 2-3, tvořilo vesnici jako vyšší stupeň struktury keltského osídlení, která se pravděpodobně zrcadlí v Caesarově hierarchii sídlišť (*vici*, BG 3, 29).

Termín *aedificium* (překládán do češtiny jako dvorec, stavení nebo budova) je u Caesara zmiňován zřídka, takže nelze jednoznačně stanovit jeho stavební vzhled a místo v hierarchii sídlišť. Často je uváděn v souvislosti s vesnicemi (*vici*) a oppidy, snad jako nejmenší typ galského sídla.

Použití termínu dvorec nacházíme v souvislosti s pleněním: „*I dal Caesar zpustošit všechna pole nepřátel, vypálit jejich vsi i osamělé dvorce...*“ (BG 3, 29), dále BG 2, 7; BG 4, 19; BG 4, 35; BG 6, 6. Poznámku o osamělosti dvorců najdeme asi v nejobsáhlejším popisu dvorce: „*Dvorec byl obklopen lesem, jak už bývají skoro vždy příbytky Gallů, kteří proti vedru vyhledávají obyčejně blízkost lesů a vod*“ (BG 6, 30). Také v přímořských krajích

Británie je dvorců „gallským skoro úplně podobných velmi husto“ (BG 5, 12). Na uskladňování potravin na dvorcích a jejich hospodářskou samostatnost by mohla ukazovat následující pasáž: „...obsadili všechny jejich dvorce a žili zbytek zimy z jejich zásob“ (BG 4, 4).

2.2 Vývoj agrárních sídlišť:

V pozdní době halštatské byly vesnice i dvorce rozsáhlejší, upřednostňovány byly do země z části zahloubené stavby. V LT A pak dochází k procesu opouštění.

Od LT B1, kdy se tedy předpokládá snížení hustoty osídlení, se objevují menší sídliště s menším počtem zahloubených staveb, většina je budována v těsné blízkosti sídel předcházejícího obyvatelstva. V severozápadních Čechách jsou osídlovány úrodnější území Podkrušnohoří, Poohří a Polabí. Menší enkláva zasahuje i na Podbořansko. Severní hranici osídlení tvoří Krušné hory a Labské pískovce.

Ve středních Čechách jsou sídelní aktivity zachyceny v povodí středního toku Labe (Mělnicko, Brandýsko, Kolínsko) a jeho přítoků Jizery (Mladoboleslavsko), Mrliny (Nymbursko), Cidlina (Poděbradsko) a také dolního toku Vltavy (Pražsko) s jejími přítoky (Rokyta, Bakovský potok).

V období LT B1 – C1 převažují nehrazené („otevřené“) rovinné sídlištní areály, označované obvykle jako osady nebo sídliště. Postupně jsou budovány také hrazené rovinné areály (dvorce). V LT C1 se pak objevují rozmanitější formy residenčních areálů. Řada otevřených rovinných areálů je mnohem větší (sídelní aglomerace, výrobní a distribuční centra). Také výskyt dvorců je častější. V tomto období vznikají nehrazené výšinné areály, hrazené výšinné areály (castella) a rozsáhlá opevněná hradiště (oppida).

V LT B2-C1/C2, ale i později, jsou osídleny i výše položené regiony západních a jihozápadních částí středních Čech (Rakovnicko, Berounsko, Hořovicko, povodí Litavky) a také Říčansko a dolní Posázaví. Důvodem k osídlení vyšších poloh byl zejména výskyt nerostných surovin.

V oblasti východních Čech se v LT B-C1 nacházejí sídlištní areály na Hradecku, Jičínsku a Chrudimsku, Turnovsku a osídleno bylo i střední Pojizeří.

Později v LT C2-D1 se osídlení rozšířilo i na okrajové části východních Čech (Ústeckoorlicko a Rychnovsko).

V jižních Čechách je osídlení doby laténské doloženo od stupně LT B2 (osídlení jižních Čech v LT B1 dokládají pouze ojedinělé nálezy kovových předmětů). V LT B2-C1 je méně intenzivně osídlené území, které bylo obsazeno již v pozdní době halštatské a starší době laténské. V LT C2-D se pak osídlení rozšířilo v okolí Vodňan, Netolic, Prachatic, na území západně od Českého Krumlova a dále na západ k horní Otavě.

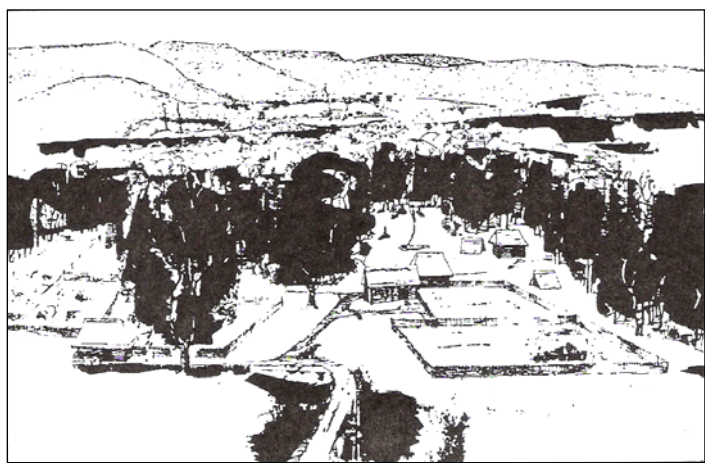
V západních Čechách bylo osídlení zaznamenáno hlavně v Plzeňské pánvi (povodí Mže, Radbuzy, Úhlavy, Úslavy a povodí Střely a Berounky).

V LT C dochází k zakládání nových dvorců a vesnic v jižní polovině Čech, na Kladensku a Rakovnicku. Návaznost obytných areálů v LT C2-D1 byla doložena v jižních a severozápadních Čechách (*Rulf - Salač 1995, tab.4*). Kontinuita laténské osídlení v ostatních regionech nebyla dosud studována kvůli nedostatečnému utřídění dat pro LT B-D. Naopak v LT C2-D1 ukazují výšinné areály – oppida (*Drda - Rybová 1997, 109*) a některé rovinné obytné areály (*Rulf – Salač 1995, tab.4*) na prostorovou diskontinuitu.

Nejpozději v LT D2 pak dochází k opouštění více než tři čtvrtin stávajících dvorců a vesnic.

Vzdálenost mezi laténskými residenčními areály v LT B2-C1 se uvádí cca 0,5 až 2 km (*Venclová 2001, 179*). Pro toto období je typická značná rozptýlenost jednotlivých usedlostí a malých osad. V LT C2-D1 se pak zdá hustota obytných areálů nižší, než v předchozích obdobích. (*Venclová et al., 2008, 26-30; Waldhauser 2001, 61-62*)

Co se týče hustoty osídlení, nebyla samozřejmě rovnoměrná. Ve středních Čechách byla zjištěna 1 komponenta na 4 km² (*Kuna 1998, 292-294*), v severozápadních Čechách na 10 km² (*Smrž 1994, obr.10*). Výsledky ovšem mohou být zkresleny prozkoumaností regionu a sumarizací výsledků z oblastí, jejichž vhodnost k osídlení je rozdílná.

Obr. č. 1: Rekonstrukce dvorce
Bílina.

Podle Waldhausera 1996.

2.3 Laténské dvorce v Čechách

V této kapitole jsem měla zpracovat informace o lokalitách, které jsou literatuře označovány jako dvorce z doby laténské. Po prostudování dostupných pramenů týkajících se této tematiky jsem považovala za důležité nejdříve vytvořit definici toho, co můžeme za laténský dvorec považovat (viz kapitola 2. Laténské dvorce).

Dále přede mnou stál úkol shromáždit všechny známé lokality z území Čech v daném období, které jsou v literatuře označovány za dvorce. Z těchto nalezišť jsem vytvořila soupis, u některých z nich však chybí dostačující informace (výzkum nebyl publikován, lokalita je známa jen ze sběrů nebo leteckých průzkumů apod.). Proto jsem celkem 18 zkoumaných lokalit rozdělila do 3 kategorií (I - lokality odpovídající definici, II - lokality, které by mohly být dvorci, III - lokality známé jen z letecké prospekce a sběrů).

Jelikož sídelních areálů, které jsem objevila a které mohly splňovat požadavky určené definicí a být tak označeny za dvorce, bylo pouze 18, rozhodla jsem se tuto práci rozšířit ještě o další kapitoly, které obsahují informace o sídelních jednotkách, které sice neodpovídají uvedené definici, ale v literatuře se u nich také setkáváme s označením dvorec. Jedná se o tzv. „Viereckschanzen“ a o usedlosti dvorcového typu na oppidech a nehrazených rovinných areálech.

Soupis laténských dvorců v Čechách

Bílina (okr. Teplice)

- komplexně odkrytý dvorec z počátku LT B1 (počátek 4. století) o rozměrech 32x35 m. V devíti objektech (polozemnicích, zásobnicích, hliníku a nadzemní kůlové stavbě) byly roku 1975 nalezeny bronzové a železné spony, brousky, zrnotěrka, přesleny a další předměty.

Waldhauser - Holodňák 1984/I, str.181 – 216; Waldhauser 2001, 153

Branžez (okr. Mladá Boleslav)

- v roce 1998 byly při záchranném archeologickém výzkumu zjištěny jámy a kulturní vrstva, snad pozůstatky izolovaného dvorce asi z LT C1 (2. století).

Waldhauser BZO 1998, 22; Waldhauser 2001, 161

Dalovice (okr. Mladá Boleslav)

- nálezy keramických střepů, hliněných závaží a přeslenů, získané povrchovým sběrem, ukazují, že na stráni nad Jizerou západně od obce, snad v bývalé cihelně, stála laténská vesnice nebo dvorec z LT B2 – C1 (3.-2. století) s doklady textilní výroby.

Waldhauser 1996, str. 20, 82; Waldhauser 2001, 188

Holohlavy (okr. Hradec Králové)

- na severním okraji obce u ústí potoka Jordán do Labe byla při archeologickém výzkumu Jiřího Kalfersta v roce 1990 zachycena část laténského dvorce (dvě zásobnice a jáma s pecí). Datován byl podle nálezů (včetně železné spony), které pocházejí ze LT B2-C2 (3.-1. století).

Kalferst 1991-92, str. 40-46; Waldhauser 2001, 210

Hrušov (okr. Mladá Boleslav)

- při letecké prospekci byly v roce 1998 zachyceny prostorové příznaky tmavějšího zabarvení polních plodin v podobě koncentrace několika obdélníků, které zřejmě představují polozemnice dosud neznámého dvorce. Na zoraném poli byly poté nalezeny fragmenty keramiky ze LT B1-B2 (4.-3. století).

Waldhauser 2001, 231

Chrudim (okr. Chrudim)

- na jihozápadním okraji města objevil roku 1989 pražský archeolog J. Frolík „ohrazený dvorec“ z LT A-B1 (5.-4. století), patrně pozůstatek ohrazeného sídla populace popelnicových polí nebo doby laténské. V prozkoumaných objektech byla nalezena keramika a mlýnek řeckého typu. O rok později odkryla Ivana Borkovská další sídliště na parcele č. 1764/1. Byl vysloven názor, že na místě dnešní Chrudimi stálo hradiště.

Frolík 1986, 70-75; Kalferst – Sigl – Vokolek 1991-92, 13; Frolík – Sigl 1998, 10; Waldhauser 2001, 241

Kanín (okr. Nymburk)

- při záchranném archeologickém výzkumu, který byl vyvolán plánovanou výstavbou kanalizačního svodu pro dálnici D 11, bylo objeveno 5 objektů (4 polozemnice, 1 dílenské zařízení), datovaných do LT A – B. V jednom z objektů byl nalezen kolkovaný stěp z motivem koně. Jedná se pravděpodobně o laténský dvorec.

Mařík, 2003

Kapsova Lhota (okr. Strakonice)

- nález strakonické keramiky (bez kulturní vrstvy) na pravém břehu milovického potoka by mohl prozrazovat existenci krátkodobě osídleného dvorce nebo „samoty“ v období závěru laténského osídlení jižních Čech ve stupni LT C2 - D2.

Dubský 1949, str. 386; Waldhauser 2001, 258

Káraný (okr. Praha-východ)

- poblíž soutoku Jizery s Labem vykopal roku 1986 archeolog M. Kuna zbytky laténské vesnice nebo dvorce z LT C1 - C2 (2.-1. století). Nálezy bronzového amuletu ve tvaru kolečka s loukotěmi, fragmentů keramiky, jehlancovitého závaží, mazanice, uhlíků aj. pocházejí z polozemnice a dalších dvou zahloubených objektů.

Waldhauser 1996, str. 92-93; Špaček 1987; Waldhauser 2001, 258

Krašovice (okr. Příbram)

- palisádou ohraničený prostor o rozměrech 79 x 62 m původně datovaný do pozdně halštatského období, dnes datován do LT C1 – C2(D). Ohrazený pravoúhlý dvorec obsahoval povrchovou stavbu podobné konstrukce jako v Tuchlovicích nebo Mšeckých Žehrovicích.

Jansová 1957, str. 425-462; Soudská 1966, str. 540-542; Justová 1968, str. 108-114; Sklenář 1974, str. 199, Frölich – Waldhauser 1989, str. 31; Venclová 1990, str. 264; ; Waldhauser 2001, 280; Venclová 2008, 17

Modlešovice (okr. Strakonice)

- severovýchodně od obce stával na ploše 50 x 30 metrů dvorec, který v LT C1 – C2 obývali příslušníci bohaté elity. Na této lokalitě se v roce 1992 našlo téměř dvacet zlomků skleněných a sáproelitových náramků a skleněných korálů. Ze tří polozemnic a kulturní vrstvy pocházejí také další předměty, např. zlomek bronzového náramku, součásti opasku, jehlice a hrot šípu nebo oštěpu. Další nálezy byly získány v roce 1997 v rýze pro kabel Telecomu.

Michálek 1997, str. 434-437, tentýž 1998, str. 252, Michálek-Venclová 1994, str. 558-583, ; Waldhauser 2001, 339

Plzeň (okr. Plzeň – město)

- v roce 1990 došlo jihozápadně od Karlovarské ulice k odkrytí části dvorce Keltů. Archeologické stopy dvorce, po němž zůstalo téměř 70 kúlových jamek, žlabů a objektů,

náleží hlavně do LT C1 (2. století), kam lze datovat keramiku a časté nálezy vypálené hlíny s bílým nátěrem. Podobné nálezy se objevily v letech 1964-65 o 80 m dále.

Metlička 1998, str. 55-73, ; Waldhauser 2001, 385

Skalsko (okr. Mladá Boleslav)

- podle poznatků získaných ze sběru se laténský dvorec z LT B – C1 (4.-3. století) rozkládal na ploše zhruba 120 x 80 m u lesa Hora pár stovek metrů nad nádražím Sudoměř. Již v letech 1946-47 tu byl nalezen zlomek bronzové spony, další předměty potom až v roce 1993. Zachycen byl jeden objekt.

Waldhauser 1995, str. 43-48; tentýž 1996, str. 62, 118, ; Waldhauser 2001, 447

Slepotice (okr. Pardubice)

- v 80. a 90. letech 20. století bylo v pískovně objeveno laténské sídliště ze LT C1 – C2 (2.-1. století), na které navázalo i germánské osídlení. „Třídílný“ dvorec ohrazený třemi čtvercovými ohradami zastupuje dosud neznámý urbanistický typ laténské sídliště. Zmínku zaslouží hojná železářská struska.

Boček BZO 1986-87, str. 178

Strakonice (okr. Strakonice)

- v dvorci 200 m jižně od Otavy byl při sběrech nalezen zlomek skleněné nádoby fénického původu (aryballos) a střepy datované do LT C2 – D1. století.

Michálek 1990, str. 7-50, tentýž 1992, str. 121-126; Waldhauser 2001, 449-450

Tuchlovice (okr. Kladno)

-jižně od Tuchlovického potoka byla na sídlištním areálu z LT B1-B2 (4.-2. století) prokopána jedna povrchová kúlová stavba, jejíž vnitřek byl rozdělen na tři části. Dále byly odkryty 3 polozemnice, řada jam a žlab, který dokládá ohrazení areálu. Jedná se o první zkoumaný dvorec, výzkum proběhl v roce 1953.

Sklenář 1974, str. 217, Drda – Rybová 1998, str. 118-119; Waldhauser 2001, 494-495;

Venclová et al. 2008, 19

Tuchomyšl (okr. Ústí nad Labem)

- v roce 1974 byl těsně pod pohřebištěm Tuchomyšl I odkryt celý dvorec z LT B1 (4. století). Bylo zkoumáno celkem 72 objektů, 17 polozemnic, čtyři žlaby a jedna studna datované do pozdního halštatu až staršího latěnu.

Koutecký BZO 1968, str. 161; Cvrková BZO 1968, str. 162; Cvrková BZO 1973, str. 170; tatáž BZO 1974, str. 227; Koutecký – Waldhauser BZO 1974, str. 225-227; Velimský et. al 1986, str. 200; Budinský 1999, str. 318; Waldhauser 2001, 496-497

Velký Bor (okr. Klatovy)

- v roce 1985 došlo ke sběru převážné tuhové keramiky na ploše minimálně 50 x 20 m, pocházející snad z dvorce z LT C1 – C2 (3.-1. století). Další nálezy asi ze 6.-5. století byly objevené v letech 1992-93.

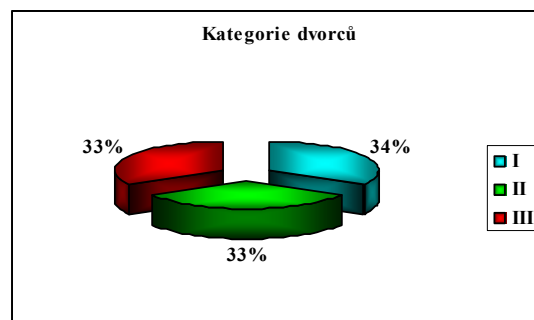
Beneš BZO 1984-85, str. 222; Hůrková BZO 1993-95, str. 59; Waldhauser 2001, 512

sídliště	kategorie	datace	rozloha	počet obj.	ohrazení	výzkum	kompletní
Bílina	I	LT B1	32x35	9	ne	ZAV	ano
Branžež	II	LT C1	x	x	x	ZAV	ne
Dalovice	III	LT B2 - C1	x	x	x	povrchový sběr	ne
Holohlavy	II	LT B2 – C2	120x60	3	ne	ZAV	ne
Hrušov	III	LT B1 – B2	x	x	x	letecká prospekce	ne
Chrudim	II	LT A – B1	35x4	1	ano	ZAV	ne
Kanín	II	LT A - B	54x18	5	ne	ZAV	ne
Kapsova Lhota	III	LT C2 - D2	x	x	x	povrchový sběr	ne
Káraný	II	LT C1 - C2	30x50	3	ne	ZAV	ne
Krašovice	I	LT C1-C2(D)	79x62	x	ano	ZAV	ano
Modlešovice	I	LT C1 – C2	50x30	3	ne	ZAV	ano
Plzeň	I	LT C1/C2	20x15	6	ano	ZAV	ne
Skalsko	III	LT B - C1	120x80	3	ne	povrchový sběr	ne
Slepotice	II	LT C1 – C2	x	x	ano	x	x
Strakonice	III	LT C1 – D1	x	2	ne	povrchový sběr	ne
Tuchlovice	I	LT B1 - B2	40x30	7	ano	ZAV	ne
Tuchomyšl	I	LT B1	x	x	ano	ZAV	ano
Velký Bor	III	LT C1 – C2	50x20	x	ne	povrchový sběr	ne

Tabulku č. 1: Soupis laténských dvorců

Kategorie dvorců	
kategorie	počet
I	6
II	6
III	6
celkem	18

Tab. č. 2: Kategorie dvorců

Graf č. 1: Kategorie dvorců

Zhodnocení

Po shromáždění všech dostupných pramenů a vypracování soupisu, jsem objevila celkem 18 sídlištních jednotek, které jsou v literatuře označovány jako laténské dvorce a mohly by splňovat dané podmínky. Při jejich dalším zpracování jsem narazila hned na několik problémů, prvním z nich byl nedostatek informací, týkajících se výzkumů daných lokalit. Druhou komplikací, která ovlivnila další závěry, bylo, že z 18 zkoumaných lokalit byly jen čtyři dvorce (23%) prozkoumány kompletně. V dalších případech se jednalo o záchranné archeologické výzkumy, při kterých byla prozkoumána jen část dvorce, takže se nepodařilo zachytit jeho celkovou rozlohu, počet objektů ani ohrazení nebo o lokality, které byly za dvorce prohlášeny pouze na základě letecké prospekce nebo povrchových sběrů.

Po prostudování dostupných materiálů jsem určila šest lokalit (33,3%), které odpovídaly zadané definici (kategorie I). U dalších šesti lokalit by se o laténské dvorce jednat mohlo, ale kvůli prozkoumání jen části lokality nebo chybějícím údajům ve zpracování výzkumu, nebylo možné s jistotou určit jestli se o dvorce skutečně jedná a proto byly zařazeny do kategorie II. Zbývajících šest areálů, zařazených do kategorie III, bylo známo pouze z leteckých průzkumů nebo povrchových sběrů.

Pokud se jedná o datování sídelních areálů, nejvíce jich pochází ze stupně LT C (50%, 9 lokalit), z toho ve dvou případech přetrvává osídlení LT D. Do stupně LT B se datují počátky 38,9% (7 lokalit) areálů, ve třech případech přetrvalo osídlení do LT C. U dvou případů (11,1%) spadá osídlení do LT A-B.

Ohrazení bylo zachyceno u 6 areálů (33,3%).

Co se týče rozlohy nebo počtu objektů, je vzhledem k tomu, že většina areálů nebyla kompletně prozkoumána, problematické vyvodit nějaké konkrétnější závěry.

U zkoumaných dvorců se počet objektů pohyboval od 1 do 9 objektů. U některých lokalit nebylo možné počet dvorců zjistit, jelikož buď nebyly v literatuře vůbec uvedeny nebo pokud se zde jednalo o kontinuální osídlení, nebyly objekty z jednotlivých období uváděny odděleně.

Rozloha u komplexně zkoumaných dvorců se pak pohybovala od 1120 m² (32 x 35 m) do 4898 m² (79 x 62 m).

Dvorce datované do stupně LT A

Následující soupis obsahuje i dvorce datované do stupně LT A (časná doba laténská). Jsou uvedeny odděleně, jelikož tento stupeň souvisí spíše s pozdně halštatskou kulturou stupně Ha D2-3.

Droužkovice (okr. Chomutov)

- v letech 1982-86 zde provedl mostecký archeolog Zdeněk Smrž velký plošný odkryv, při kterém zjistil zhruba čtvercovou palisádou ohrazený prostor o rozměrech 82,6 x 93,9 m. Dvorec byl datován do Ha D2-3 – LT A. Uvnitř se našel „velký dům“ o rozloze 718 m² (polozemnice) a další dva objekty. Metr široký vstup byl na jihovýchodní straně a celá palisáda mohla být vysoká 2-3 m. Zbudována byly patrně z kmenů smrku, jedle a dubu. Z „velkého domu“ pochází prostý zlatý prsten a část unikátní bronzové nádoby s plastickým znázorněním čtyřnohé šelmy, která drží v tlamě beraní hlavu. Nádoba zřejmě plnila obřadní funkce, zdroj ornamentiky je hledán v etruském umění. Mezi dalšími nálezy jsou tři zlomky importované „řecké“ keramiky asi z první poloviny 5. století, která patrně pochází z některé ze středomořských kolonií. Kromě běžných zlomků keramiky se zde našla i železářská struska.

Fosfátová analýza naznačila, že místo bylo v LT A osídleno buď málo intenzivně nebo jen krátkodobě. „Panský dvůr“ u Droužkovic pravděpodobně sloužil jako sídlo osob s mimořádným postavením. V okolí dvorce se rozkládalo soudobé sídliště z Ha D2 – LT A.

Bouzek-Smrž 1994, str. 581-586; Smrž 1996, str. 59-94; Waldhauser, J 1997a, str. 283; Drda-Rybová 1998, str. 69-71; Waldhauser 2001, 201-202

Praha 5 – Stodůlky 5

- v letech 1978-79 bylo na ploše 40-80 m² prozkoumáno palisádové ohrazení malého dvorce s pěti sídelními objekty datovaného do LT A (5. století). Byly zachyceny stopy po výrobě jemných bronzových předmětů.

Motyková BZO 1978-79, str. 104-109; Waldhauser 2001, 403; Čtverák – Motyková 2006, 433-487

Praha 8 – Bohnice

- v roce 1972 byla prozkoumána část sídliště z Ha D2 -LT A (6.-5.století). Na ploše 550 x 100 m byl zaznamenán žlábek zřejmě čtyřúhelníkovitého „panského dvorce“, dále pět běžných sídlištních objektů a kromě toho excentricky umístěný kultovní (?) objekt s kamenným závalem. Celkem bylo zachyceno 11 objektů. Kromě keramiky bylo nalezeno několik zlomků železných a bronzových předmětů.

Fridrichová 1986, str. 71-134; Waldhauser 2001, 410

2.4 Viereckschanzen

Pro druhý typ hrazeného rovinného areálu, u kterého se někdy setkáváme s označení dvorec se používá německý termín Viereckschanzen. Jedná se o čtyřúhelníkové valové areály, které se vyznačují, jak již název napovídá, výrazným ohrazením ve formě valu a hrotitého příkopu čtvercového až obdélníkového tvaru. Rozloha areálu se pohybuje kolem 1 ha. Vchod přerušuje jen val, nikoliv příkop.

Z Čech je známo 10 čtyřúhelníkových valových areálů. Pouze z leteckých průzkumů M. Gojdy je známo ještě několik lokalit, které by mohly být laténskými čtyřúhelníkovými valovými areály. Jedná se např. o lokality Býkev, okr. Mělník (*Gojda 1997, 38, 65*), Luštěnice, okr. Mladá Boleslav (*Gojda 2000, 131*) nebo Smřice, okr. Hradec Králové (*Gojda 1997, 97*). Bližší datování čtyřúhelníkových valových areálů bývá sporné, protože je problém určit současnost zkoumaných objektů uvnitř areálu s valovým ohrazením.

Dříve byly tyto lokality pod vlivem interpretace bavorské valového areálu v Holzhausenu považovány za kultovní areály. Pozdější výzkumy ale prokázaly, že se jedná o sídelní jednotky se sídelními funkcemi, které ale nevylučují i různé rituální a shromažďovací

aktivity. Ohrazení v tomto případě mělo pravděpodobně spíše prestižní nebo symbolický význam. (Venclová 2000, 458-471; 2008, 33-35; Waldhauser 1992, 548-559)

Soupis čtyřúhelníkových valových areálů – Viereckschanzen

Bělčice (okr. Strakonice)

- zachovalé čtyřúhelníkové valy pocházející z LT B2 – D1 (3. – 1. st.) mají rozměry 107 x 101 m (10 800 m²). Lokalita byla zčásti silně poškozena orbou. Výška valu dosahuje až 3,5 m. Hloubka hrotitého příkopu zjištěná při výzkumu v roce 1988 byla 3,9 m pod povrchem. Na dně příkopu byly nalezeny zlomky keramiky a z povrchového sběru pochází laténský žernov. *Waldhauser – Frölich 1992, 637-645; Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 146*

Hradiště u Malovic (okr. Prachatice)

- obdélníkové čtyřúhelníkové valy z LT B2 – D1 (3. – 1. st.) o rozměrech 120 x 90 m. Valy dosahují výšky 2-3 m. V první polovině 20. století tu prováděl povrchové sběry a drobné výkopy B. Dubský. Byly nalezeny zlomky tuhové hřebenové keramiky. *Jansová 1968, 482-483; Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 226*

Kokrdov (okr. Rakovník)

- valy z LT C1-D1 o rozměrech 51 x 49 m. Pod valem stála palisáda. Ve výplni příkopů a ve vnitřním areálu byla nalezena řada nálezů z doby laténské. Uvnitř valu byla objevena nadzemní kůlová stavba, hluboká šachtovitá jáma a další objekty ze 3.-1. st. *Durdík 1976, 544-545; Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 430*

Kučer (okr. Písek)

- téměř čtvercový prostor (65 x 68 m) pocházející pravděpodobně z LT C1 - D1 s vchodem uprostřed jižní strany. Valy dosahovaly výšky 3,5 m. *Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 287*

Markvartice (okr. Jičín)

- čtyřúhelníkové valy trapézoidního tvaru o rozměrech 180 x 150 x 125 x 95 m. Západní strana byla téměř úplně rozorána. Zachovaná část hrotitého příkopu dosahovala šířky 5 m a

hloubky 2,5 m pod současným povrchem. Ke vchodu, který byl situován uprostřed východní strany, vedl přes příkop dřevěný můstek. Uvnitř areálu se nacházela kúlová stavba z LT C1/C2 (2. st.). Radiokarbonová analýza, která zkoumala nálezy z vnitřního areálu, přinesla data z LT B-C1. *Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 1996, 43-46, 104-107; Waldhauser 2001, 327*

Mšecké Žehrovice (okr. Rakovník)

- nehrazený obytný a výrobní areál s doklady zpracování švartny a hutnictvím z LT B2-C1/C2 nahradil hrazený areál původně s dřevěnou ohradou, později v LT C1/C2-D1 s valem a příkopem (194 x 93,5 x 187,5 x 90). Byl zde zjištěn povrchový dům a další sídlištní objekty. *Waldhauser 1992, 555-557, Venclová 2002, 153-172; Waldhauser 2001, 344; Venclová et al. 2008, 18, 35*

Skřipel (okr. Beroun)

- valy o rozměrech 125 x 105 m, vysoké až 2,75 m. Zachycen byl i příkop a vchod na JZ straně. Výzkum zde proběhl jen koncem 19. století a koncem 20. století zde byl proveden letecký průzkum. Lokalita je datována do LT C2-D1. *Waldhauser 1992, 555-557, Waldhauser 2001, 448*

Třebsko I (okr. Příbram)

- valy o rozměrech 97 x 67,5 m, vysoké 2,75 m, široké 5-6,5m a s vchodem na Z straně. Část byla poškozena orbou. Příkop dosahoval hloubky až 2m. Při výzkumu byly zjištěny laténské objekty s keramikou včetně kúlové stavby. Areál je datován do LT C2-D1). *Jansová 1968, 481-82; Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 489*

Třebsko II (okr. Příbram)

- orbou téměř poškozené valy s rozměry 83 x 73 m a výškou do 1,2 m. Známo z povrchových sběrů. *Jansová 1968, 482; Waldhauser 1992, 555-557; Waldhauser 2001, 489*

Rakovice (okr. Písek)

- nejnověji přidaná lokalita.

2.5 Usedlosti dvorcového typu na oppidech

Na některých rozsáhlých hrazených výšinných areálech (oppidech) se objevují nejrůznější dřevěná ohrazení vymezující víceméně pravoúhlé usedlosti, které bývají označovány jako dvorce (*Drda – Rybová 1997, 88-91; 1998, 146-148*). Tento typ zástavby je znám i z moravského oppida Staré Hradisko. (*Čižmář 2002, 18-19*).

Tyto hospodářské jednotky dosahují délky stran maximálně 40-60 m. Ve vnitřním areálu se objevují zahroubené či povrchové stavby a další pozůstatky různých hospodářských objektů. Usedlosti jsou často situovány blízko sebe nebo jsou oddělené cestami. Největší ohrazený areál tohoto typu (5 700m²) byl zachycen na akropoli oppida Závist (*Drda – Rybová 2001, 284-349*). V této zástavbě oppid je spatřována buď plánovitá parcelace, která proběhla již při jejich zakládání, tzv. protourbanizační proces (*Drda-Rybová 1997, 65-123*) nebo se na ni pohlíží jako na konglomerát nehrazených či hrazených usedlostí (*Venclová 2002, 43*).

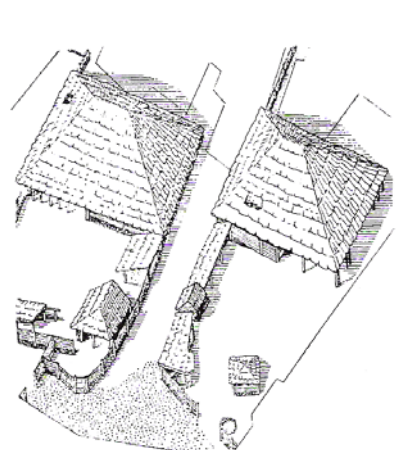
Soupis usedlostí dvorcového typu na oppidech

Hrazany (okr. Příbram)

- hrazený výšinný areál o rozloze 33-39 ha z LT C2-D2. Zkoumána byla hradba, dvě brány a vnitřní zástavba – dvorcové usedlosti.

Drda-Rybová 1997, 65-123; Waldhauser 2001, 228-30;

Venclová et al 2008, 17

Obr.č.2: Hrazany (*Jansová 1965*)

Závist (k. ú. Lhota, okr. Praha-západ)

- oppidum z LT C1/C2-D2 o rozloze 118 ha. Byly zde zachyceny čtyřúhelníkové usedlosti dvorcového typu s nadzemními domy, vzácněji s polozemnicemi a jinými hospodářskými stavbami.

Drda-Rybová 1997, 65-123; Waldhauser 2001, 531; Venclová et al 2008, 43

2.6 Usedlosti dvorcového typu na nehrazených rovinných sídelních aglomeracích

Tento typ sídelní jednotky nepovažuji za dvorce, jelikož se jedná o usedlost v rámci sídliště. V těchto případech jde o kontinuálně užívaná sídliště, ve kterých se osídlení pravděpodobně koncentrovalo do několika osad či usedlostí, které bývají někdy v literatuře označované jako dvorce a pro které se mi tedy zdá vhodnější užívat označení usedlosti dvorcového typu.

Soupis usedlostí dvorcového typu na nehrazených rovinných sídelních aglomeracích

Hostomice (okr. Teplice)

- v několika cihelnách na severním okraji vsi se v letech 1898-1947, především na ploše zhruba 12 hektaru, a v okolí v letech 1965-77 zachránilo velké množství archeologických nálezů ze sídlišť z Ha D2-LT B1 (6. až poč. 4. století). Poslední nález byl ohlášen roku 1992. Z této laténské „osady“ s místní řemeslnou výrobou, hlavně z 5. století, se podařilo prozkoumat několik hospodářských jednotek „dvorcového typu“. V LT A zde stály tři, koncem tohoto věku dokonce pět.

Budinský 1971, str. 27-57; tentýž 1972, str. 615-628, tentýž 1974, str. 348-361, 364-383; Waldhauser 1981, str. str. 41-46 (lok. 129-143), Rusó 1990, str. 41-42, Budinský 1987, str. 1-80, tentýž 1988, str. 3-112; Budinský et al 1994, str. 81; Budinský 1997, str. 1-174, tentýž 1-1999, str. 175-425; Waldhauser 2001, 220-222

Markvartice (okr. Jičín)

- v okolí čtyřúhelníkových valů se ve 2. a zřejmě i počátkem 1. století (LT C1-C2) rozkládalo laténské sídliště. Na přelomu 60. a 70. let 20. století došlo k prozkoumání několika polozemnic. Dálkové kontakty dokazují nález zlomku rotačního žernovu z materiálu, který pochází z Kunětické hory u Pardubic. Kontakt s oppidem Závist dokládá nález šedé zrnité keramiky. 50 metrů dlouhý a téměř metr široký příkop mohl ohrazovat „industriální“ sídliště s doklady specializované výroby. Zcela určitě stálo v sousedství čtyřúhelníkových valů

sídlíště z doby laténské s několika dvorci (alespoň zčásti ze stejné doby), které svým významem přesahovalo hranice regionu.

Waldhauser 1970-71, str. 64-79; tentýž 1996, str. 106; Waldhauser 2001, 329

Radovesice (okr. Teplice)

- v letech 1972-75 byla kompletně prozkoumána celá laténská vesnice z Ha D2 – LT D1 (6.-1. století). Na ploše 5,1 hektaru bylo zjištěno 490 objektů z období mezi léty 620/600–70/50.

Podařilo se vyčlenit prostorově omezené oválné koncentrace staveb, obytné a hospodářské jednotky, které stály na jednom místě sotva více než půl století. Obytné i hospodářské stavby, pece, přestřešené zásobnice na obilí i hliníky byly situovány po obvodu oválného prostoru nejčastěji o rozměrech 50 x 50 m, a to na ploše řádově desetin hektaru. Místo uvnitř bylo nejčastěji ponecháno prázdné. Ve vzdálenosti desítek metrů od těchto staveb byly umístěny dominantní prostorově větší domy, pravděpodobně sídla elity. Pokud existovala v určitém momentu jedna koncentrace staveb různého druhu, mluvíme o dvorci, pokud 2 - 4 pak o vesnici.

Sídlíště bylo založeno koncem Ha D jako dvorec, který se brzy po roce 500 rozrostl na vesnici až o čtyřech usedlostech s 30-50 obyvateli.

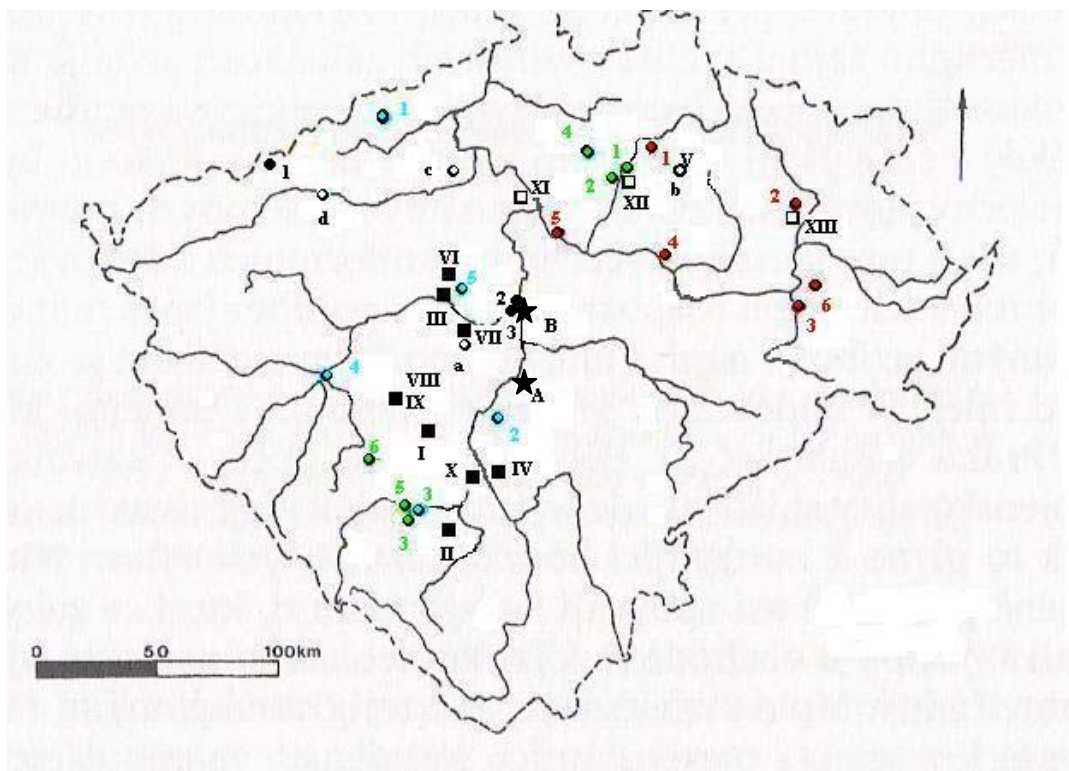
Okolo roku 400, z něhož pochází „rozsekaný“ jedinec, došlo k redukci vesnice na jediný dvorec, a to snad v souvislosti se zhoršujícími se klimatickými podmínkami. Hospodářský rozmach sídlíště nastal v LT C1 (koncem 3. a 2. století), kdy se vesnice skládala ze 2 - 3 hospodářských a obytných jednotek. Začátkem LT D1 (1. století) mizí doklady osídlení v posledním dvorci, kteří však místo sídlíště mezi léty 70-50 natrvalo opustili.

Gosden 1984, str. 292-309; Waldhauser 1977, str. 144-177; Waldhauser, J. et al 1993, 1-456; Waldhauser 2001, 427-429

Soběsuky (okr. Chomutov)

- během těžby štěrkopísku v letech 1985-91 došlo k prozkoumání 90 polozemnic a dalších stovek, možná i tisícovek kúlových jamek a dalších objektů včetně žlábků. Na ploše téměř šesti hektarů stávalo několik dvorců z Ha D - LT D1 (6.-1. století), blízko nichž se v LT B1-B2 (4.-3. století) a ojedinele snad i v LT A (5. století) pohřbívalo.

Drda 1974, str. 603-607; Budinský 1977, str. 112-113; Holodňák – Waldhauser BZO 1982-83, str. 169; Holodňák 1991, str. 423-428, 431-432 (lokalita III, VI, XI, XII), tentýž BZO 1989, str. 143; tentýž BZO 1990-92, str. 323-325; tentýž 1999, str. 203-207; Holodňák – Mag 1999, str. 399-438; Waldhauser 2001, 453-454

Obr. č. 3: Mapa laténských dvorců v Čechách

- Dvorce**
- **kategorie I:** 1 – Bílina, 2 – Krašovice, 3 – Modlešovice, 4 – Plzeň, 5 – Tuchlovice, 6 – Tuchomyšl
 - **kategorie II:** 1 – Branžež, 2 – Holohlavy, 3 – Chrudim, 4 – Kanín, 5 – Káraný, 6 – Slepotice
 - **kategorie III:** 1 – Dalovice, 2 – Hrušov, 3 – Kapsova Lhota, 4 – Skalsko, 5 – Strakonice, 6 – Velký Bor
- **Dvorce datované do LT A:** 1 – Droužkovice, 2 – Praha-Bohnice, 3 – Praha-Stodůlky
- **Viereckschanzen:** I – Bělčice, II – Hradiště u Malovic, III – Kokrdov, IV – Kučeř, V – Markvartice, VI – Mšecké Žehrovice, VII – Skřípel, VIII – Třebsko I, IX – Třebsko II, X – Rakovice;
- **potencionální viereckshanzen známé z leteckých průzkumů:** XI – Býkev, XII – Luštěnice, XIII – Smiřice
- ★ **Usedlosti dvorcového typu na oppidech:** A – Hrazany, B – Závist
- **Usedlosti dvorcového typu na rovinných sídelních aglomeracích:** a – Hostomice, b – Markvartice, c – Radovesice, d – Soběsuky

3. Sídliště Kanín

Lokalita Kanín se nachází poblíž Libice nad Cidlinou v okrese Nymburk. Cílem druhé části této práce bylo potvrdit nebo vyloučit, zda může být tato lokalita považována za laténský dvorec.

3.1 Okolnosti a cíl výzkumu

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán plánovanou výstavbou kanalizačního svodu pro dálnici D 11 (objekt 621). Kanalizační svod byl plánován převážně v trase dřívější nepravidelné vodoteče, která je v současnosti zcela zazeměna a jižně od silnice Libice-Kanín je vedena kanalizačním potrubím. Tato vodoteč je zahlobena do říční terasy Labe a dolní Cidliny. Na obou březích zmíněné vodoteče byla v letech 1961 – 1971 a v roce 2003 odkryta raně středověká pohřebiště. Cílem výzkumu bylo především zachycení statigrafického vývoje celé plochy ohrožené stavbou. Zvláštní důraz byl kladen hlavně na zjištění vztahů mezi potencionálními doklady pohřebních a sídlištních aktivit a inundací zmíněné vodoteče a řeky Cidliny (Mařík 2005).

Obr. č. 4: Mapa s vyznačením lokality Kanín, okr. Nymburk (www.mapy.cz)

3.2 Přírodní podmínky

Geomorfologicky spadá zkoumaná oblast pod provincii Česká vysočina, subprovincii Česká tabule, oblast Středočeská tabule – Milovická tabule (Demek, Mackovčín a kol., 2006, 59). Zdejší geologické souvrství je holocenního původu (Macek a kol., 1969, *přehledná geologická mapa*) a sestává převážně ze spodnoturonských až svrchnoturonských písčitých slínovců, vápnitých prachovců a slínovců s erozně denudačními zarovnanými povrchy (kryopedimenty) a nízkými odlehliky, méně s akumulacním povrchem středopleistocenních říčních teras a holocenních niv mělkých širokých údolí (Demek, Mackovčín a kol., 2006, 354). Pedologicky lze půdy v okolí lokality popsat jako hnědé půdy s podzoly a hydromorfními půdami (Macek a kol., 1969, *půdní mapa*).

Hydrologicky náleží lokalita k řece Cidlině (2. řád), která je pravobřežním přítokem Labe (1. řád). Vzdálenost od vodního toku je cca 500 m.

Z klimatického hlediska patří do teplé oblasti s teplým, mírně vlhkým klima s mírnou zimou (Macek a kol., 1969, *klimatické oblasti*). Lokalita se nachází v 191 metrech n. m.

Potenciální přirozenou vegetací v zájmovém území tvoří lipová doubrava (Tilio-Betuletum). Tato vegetace je okrajovým typem mezotrofních a mezofilních smíšených dubových lesů směrem k acidofilním doubravám. Charakterizována je výskytem dominantních druhů dubu zimního (*Quercus petraea*), řidčeji dubu letního (*Quercus robur*), výrazné je zastoupení lípy srdčité (*Tilia cordata*). Sporadický podíl habru (*Carpinus betulus*) je způsoben minerálně chudšími půdami, slabě se vyskytují i nenáročné listnáče (*Betula pendula*, *Sorbus aucuparia*). Ve světlém keřovém patru nacházíme hlavně *Tilii cordatu*, bylinné patro je tvořeno především travami a mezofilními druhy s menšími nároky na trofii půdy. Dominance *Plagiomnium undulatum* je nepatrná, ale v mechovém patru téměř pravidelná (Neuhäuslová a kol 2001, 90).

3.3 Historie lokality

Lokalita byla zkoumána již od konce 19. st., kdy zde poděbradský lékárník Jan Helich odkryl několik desítek raně středověkých hrobů.

Mezi lety 1961 – 1971 pak byla velká část pohřebiště prozkoumána pracovníkem archeologického ústavu PhDr. L. Hrdličkou. Výzkum prokázal nález 2 slovanských

pohřebišť: poloha I se nachází v areálu V od dráhy na parcelách č. 137/6, 213/1, 213/2 a slovanské pohřebišť II v pískovně na svahu mírně vyvýšeniny SV od pohřebišť I. Rozsáhlé raně středověké pohřebišť bylo součástí aglomerace hradiště Libice nad Cidlinou v prostoru mezi železniční tratí Praha-Kolín a intravilánem obce Kanín. V průběhu desetiletého výzkumu bylo odkryto kolem 170 kostrových raně středověkých hrobů. Hrobové jámy byly převážně orientovány ve směru SZ – JV a většinou tvořily pravidelné řady po 4-5 hrobech. U části hrobů bylo zachyceno dřevěné obložení. Byly také zachyceny hroby s nepietně uloženými ostatky, ve východní periférii pohřebišť II tvořily až 15% hrobů. Výbavu hrobů tvořila keramika, železné nože, vědérka, šperky (bronzové a stříbrné náušnice, esovité záušnice, náhrdelníky s jantarovými a skleněnými korálky atd.). Z hrobu bojovníka (č. 23) pocházel meč typu Y a ostruhy s delším bodcem. V průběhu výzkumu byl objeven žárový hrob s keramickou nádobkou a párem bronzových kruhů datovaný do lužické kultury, menší kostrové pohřebišť mladší únětické kultury, několik exploatačních jam a sídlištních objektů. V části sídlištních objektů se nacházela hradištní keramika přibližně z konce 8. století, která dokládá starší slovanské sídliště na J svahu. To zde existovalo před založením raně středověkého pohřebišť (*Hrdlička 1961 - 1971*).

J. Justová v roce 1965 popsala nález kulturní jámy s mazanicí, uhlíky, zvířecími kostmi a keramikou mladší lužické kultury z kamenolomu u Kanína (*Justová 1965*).

V roce 1988 byl při výstavbě dálnice narušen v pískovně objekt s mladší hradištní keramikou, který byl prozkoumán v roce 1990 (*Břicháček 1990*).

Závěry výzkumu L. Hrdličky byly potvrzeny v roce 2003, kdy byly objeveny při ZAV vyvolaném stavbou kanalizace četné sídlištní objekty datované od eneolitu do raného středověku (*Mařík 2005*).

O rok později byla na základě detektorového průzkumu potvrzena další část raně středověkého pohřebišť s kovovými nálezy (*Křivánek 2004*).

V roce 2005 byly při stavbě dálnice D 11 v poloze Na Křížkách odkryty tři kůlové stavby, 1 zemnice, pec, hliněné závaží a dvojice bronzových artefaktů datované do doby římské a raného středověku (*Vávra 2005*).

3.4 Výzkum

V celé délce plánované stavby byla ve dvou etapách provedena skrývka ornice do hloubky 0,3 – 0,5 m. První část skrývky do hloubky max. 0,2 m byla provedena buldozerem, při druhé etapě byl použit stroj UDS. Na 160 – 387 m (měřeno od silnice Libice-Kanín) byla skrývka provedena do hloubky 160 – 210 m až na úroveň geologického podloží. Zde prochází trasa plánované kanalizace přes okraj zmíněné říční terasy mocnou vrstvou spraše (max. 0,3 m), která přechází místy ve žlutý až okrový písek. Podloží na 210 až 387 m bylo tvořeno hrubozrnnými štěrkopísky. Na 0 – 160 m prochází trasa kanalizace nivou bezejmenné vodoteče. V tomto úseku byla skrývka ornice doplněna 5 příčnými řezy (do hloubky 1,5 – 2 m) na úroveň žlutohnědého jílu, do kterého bylo zahloubeno koryto potoka. Plocha, kde byly po skrývce zachyceny půdorysy zahloubených objektů, byla ručně začištěna. Výplně objektů byly pak odebírány převážně po mechanických vrstvách.

Měřičská skupina Archeologického ústavu AV ČR v Praze provedla polohopisné i výškopisné zaměření a zaměřené body byly připojeny na celostátní souřadnicovou síť S-JTSK. Terénní dokumentace byla převedena do digitální podoby a začleněna do jednotného modelu na bázi GIS vytvořeného pro hradiště Libice nad Cidlinou. Nalezené artefakty jsou uloženy v depozitáři Archeologického ústavu v Libici nad Cidlinou.

Z hlediska geomorfologického vývoje můžeme zkoumanou plochu rozdělit do tří částí. Nejblíže k silnici Libice-Kanín se nacházela bezejmenná vodoteč – plocha A, kde byly nalezeny 4 objekty, dále říční terasa – plocha B se 34 objekty a třetí část představovaná říčními sedimenty – plocha C s 2 objekty.

3.4.1 Plocha A

Na celé ploše A se po skrytí ornice objevila hnědá jílovitá hlína zasahující do hloubky 1–1,5m (vrstva 1). Podél východního okraje zkoumané plochy byl patrný pruh žlutého písku, který tvořil okraj říční terasy – břeh potoka. Na povrchu této vrstvy nebyly zachyceny žádné výplně zahloubených objektů. V první fázi bylo provedeno 5 průzkumných sond, jejichž cílem bylo ověřit průběh georeliéfu a potvrzení či vyloučení archeologické nálezové situace v nivě potoka. Průběh zazeměného potoka zachytily řezy 2 – 5. V samotném korytu potoka byla rozeznána vrstva 2 a 3, přičemž vrstva 3 obsahovala zvířecí kosti a atypické zlomky pravěké keramiky. V sondě č. 5 pak byly na úrovni podložního jílu zjištěny tři zahloubené

objekty (40, 41, 42) jejichž výplň však neobsahovala žádné nálezy, takže nelze rozhodnout zda jsou antropogenního či přírodního původu, ani je datovat.

3.4.2 Plocha B

Na ploše B bylo po skrývce zjištěno celkem 34 zahloubených objektů, jejichž výplně se rýsovaly tmavým zbarvením v úrovni žluté až žlutohlinité spraše, které v hloubce 0,1 – 0,2 m přecházelo do okrového až žlutého písku. Ve výplni objektů 1, 2a – 2c, 3, 6, 37 byly nalezeny četné zlomky keramiky, které datují tyto objekty do počátku mladší doby železné (laténské období – 5. st. př. n. l.). Objekty 1, 2a, 2b a 37 představují pozůstatky zahloubených obydlí, objekt 6 lze díky nálezům železné strusky interpretovat jako dílenské zařízení. Mezi dalšími zahloubenými objekty převažují kúlové jamky a objekty více či méně pravidelného tvaru, které neobsahovaly žádný materiál, podle kterého by mohly být datovány. Vedle běžných nálezů zlomků keramiky a zvířecích kostí byl nalezen zlomek lahvovité nádoby zdobené značně neobvyklým kolkem s motivem koně, který představuje unikátní doklad časně laténského umění.

Objekt 1

Výplň části zahloubeného objektu se rýsovala v úrovni žlutohnědého jílovitého podloží. Patrně větší část objektu byla mimo zkoumanou plochu.

Tvar objektu byl pravděpodobně obdélníkovitý s plochým dnem. Rozměry jsou minimálně na délku 5,29 m a na šířku 2,1 m. Hloubka objektu je 0,58 m.

nálezy: keramika 177 zlomků, kosti 111 zlomků, mazanice, přeslen, 2 atypické zlomky železa, uhlíky

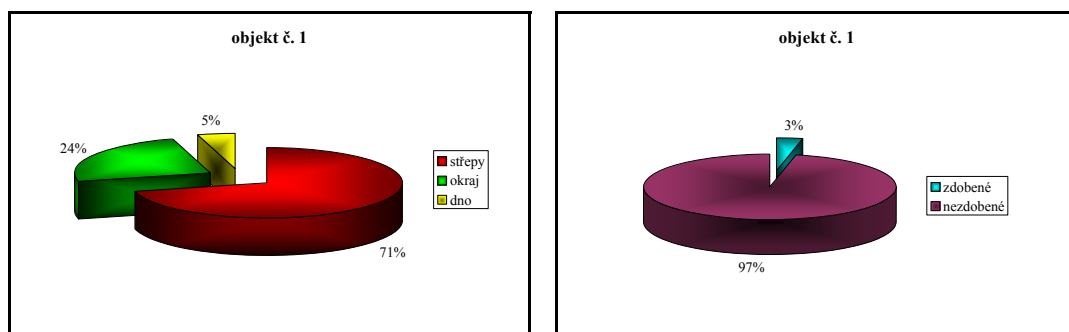
datování: doba laténská – starší latén LT B (4./3. st. př. n. l.)

objekt č. 1

sektor	střepekraj	dno	zdobené	celkem	
J 1/2 0-20 (71)	55	17	1	2	73
J 1/2 20-40 (77)	29	6	1	4	36
J 1/2 40-dno (134)	7	3	1	0	11
S 1/2 0-20 (117)	14	8	4	0	26
S 1/2 20-dno (66)	21	8	1	0	30
řez č.1 dno (100)	0	1	0	0	1

celkem	126	43	8	6	177
%	71,19	24,29	4,52	3,39	100

Tab. č. 3: Keramický soubor v objektu č. 1

Graf č. 2: Keramický soubor v objektu č. 1

Objekt 2

Výplň části zahloubeného objektu se rýsovala v úrovni žlutohnědého jílovitého podloží. Jednalo se o superpozici min. 3 obdélníkových objektů. Vzájemný stratigrafický vztah nebyl na řezech patrný. Dno bylo ploché.

Rozměry objektu jsou na délku 11,75 m, na šířku 6,07 m a hloubka objektu je 0,58 m.

nálezky: keramika 1069 zlomků, kosti 333 zlomků, mazanice, 2 přesleny, 2 atypické zlomky železa, uhlíky, struska, 1 zlomek keramiky z lahve s kolkem ve tvaru koně

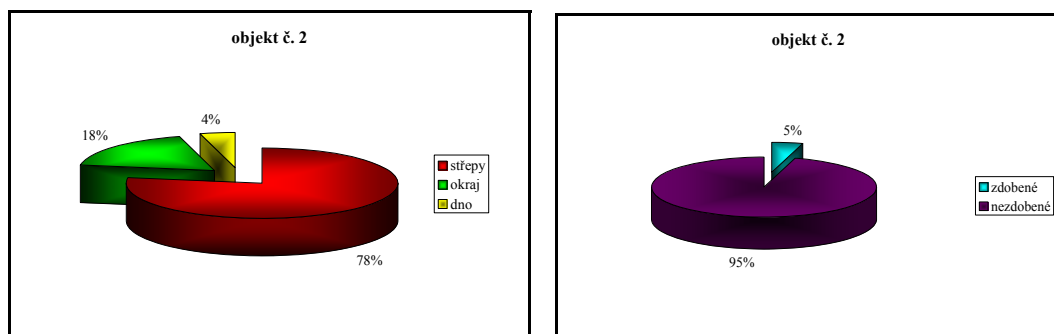
datování: doba laténská - časný latén LT A (5. – počátek 4. st.)

objekt č. 2

sektor	střepy	okraj	dno	zdobené	celkem
sběr (30)	10	2	0	2	12
A 0-20 (11)	30	10	0	2	40
A 0-20 (48)	84	15	7	6	106
A 20-dno (74)	29	13	2	0	44
A 20-dno (119)	15	1	1	0	17
B 0-20 (41)	48	16	2	4	66
B 20-dno (38)	14	4	3	0	21
C 0-20 (22)	59	13	2	5	74
C 20-dno (26)	29	10	3	2	42
D 0-20 (17)	33	8	2	2	43
D 20-dno (35)	29	10	1	1	40
E 0-20 (98)	15	2	1	1	18
F 0-20 (87)	14	1	1	1	16
F 20-dno (90)	8	0	0	1	8
G 20-dno (89)	4	0	0	0	4
H 0-20 (101)	47	9	1	4	57
H 20-dno (84)	4	4	0	0	8
I 0-20 (114)	100	20	9	5	129
I 20-40 (81)	49	8	3	3	60

I 40-dno (125)	14	6	2	0	22
K 0-20 (106)	91	15	3	3	109
K 20-dno (111)	14	2	0	2	16
L 0-dno (92)	89	25	3	7	117
kolkovaný střep	1	0	0	1	1
celkem	830	194	46	52	1070
%	77,57	18,13	4,3	4,85	100

Tabulka č. 4: Keramický soubor v objektu č. 2

Graf č. 3: Keramický soubor v objektu č. 2

Objekt 3

Výplň zahloubeného objektu se rýsoval v úrovni žlutohnědého jílovitého podloží. Tvar objektu byl oválný s vanovitým dnem. Rozměry objektu jsou minimálně 4,33m na délku, 1,82m na šířku, hloubka je 0,46m.

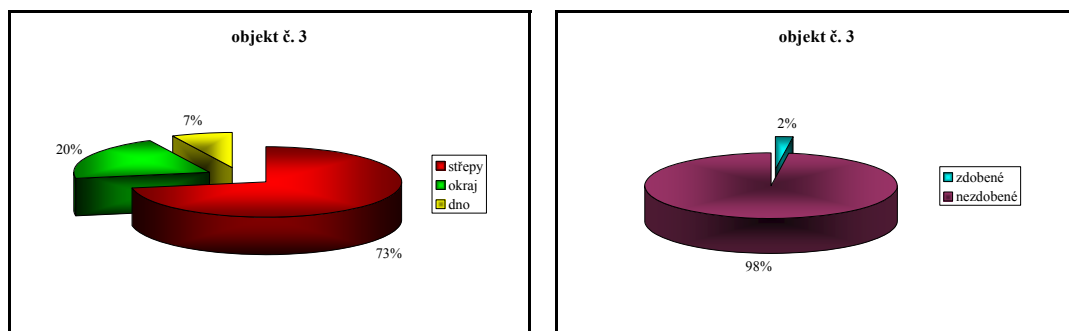
nálezy: keramika 83 zlomků, kosti 3 zlomků

datování: doba laténská?

objekt č. 3

sektor	střepy	okraj	dno	zdobené	celkem
A, D, E 0-dno (163)	28	4	2	0	34
B 0-20 (4)	4	1	0	0	5
C 0-20 (5)	8	11	0	2	19
F 0-20 (9)	16	1	3	0	20
F 20-dno (43)	4	0	1	0	5
celkem	60	17	6	2	83
%	72,29	20,48	7,23	2,41	100

Tabulka č. 5: Keramický soubor v objektu č. 3

Graf č. 4: Keramický soubor v objektu č. 3.

Objekt 6

Výplň zahloubeného objektu se rýsoval v úrovni šedožlutého jílovitého podloží, které přecházelo do šedého štěrkopísku. V západní části splývá výplň s obj. č. 24.

Tvar objektu byl obdélníkovitý, nepravidelný s plochým dnem, dlouhý 2,45m, široký 2,03m a hluboký 0,3m.

nálezy: keramika 6 zlomků, kosti 1 zlomek, struska, uhlíky

datování: doba laténská

objekt č. 6

sektor	střepey	okraj	dno	zdobené	celkem
A 0-20 (132)	2	0	0	0	2
D 0-20 (45)	4	0	0	0	4
celkem	6	0	0	0	6
%	100	0	0	0	100

Tabulka č. 6: Keramický soubor v objektu č. 6

Objekt 37

Výplň zahloubeného objektu se rýsovala v úrovni tmavožlutého jílovitého podloží. V severní části splývá s výplní objektu 38. Stratigrafický vztah nezjištěn. Tvar objektu je obdélníkovitý až čtvercový s plochým dnem. Rozměry objektu jsou na délku 5,45m, šířku 5,11m. Hloubka objektu je 0,32m.

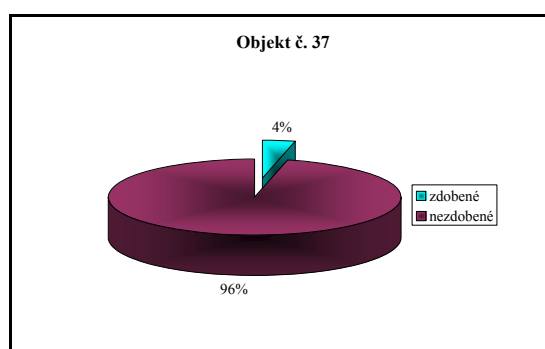
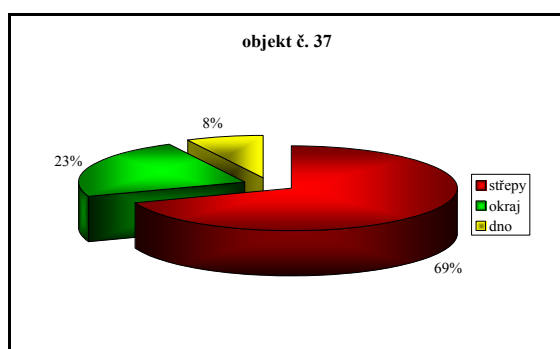
nálezy: keramika 318 zlomků, kosti 167 zlomků, 1 celá miniaturní nádoba, mazanice

datování: doba laténská – starší latén LT B (4./3. st. př. n. l.)

objekt č. 37

sektor	střepey	okraj	dno	zdobené	celkem
sběr (146)	8	2	0	0	10
A 0-20 (122)	32	18	3	2	53
A (154)	20	2	3	1	25
B(138)	67	26	5	4	98
C 0-20 (141)	32	9	4	1	45
C 20-dno (162)	8	2	0	0	10
D 0-10 (153)	8	0	3	0	11
D 0-20 (129)	40	10	5	4	55
D 20-dno (144)	6	4	1	0	11
celkem	221	73	24	12	318
%	69,5	22,96	7,55	3,77	100

Tabulka č. 7: Keramický soubor v objektu č. 37

Graf č. 5: Keramický soubor v objektu č. 37

3.4.3 Plocha C

U třetí zkoumané části, která se pozvolna svažovala směrem k řece, dosahovala vrstva ornice maximálně mocnosti 0,3 m. Přibližně ve středu plochy byly na úrovni štěrkopísčitého podloží v jemnějším písku zachyceny plochy tvořené hrubým štěrkem (obj. č. 31, 32), u který provedené sondy prokázaly, že se jedná pouze o promíchané horizonty písků odlišné hrubosti. Nicméně právě v těchto vrstvách se nahodile vyskytovaly uhlíky a zlomky pravěké keramiky, kterou můžeme rámcově datovat od neolitu až do doby bronzové.

Na základě uspořádání terénu a povahy popsaných vrstev lze soudit, že se jedná o říční sediment, který vznikl nejdříve v období eneolitu. Na povrchu tohoto sedimentu byla zjištěna rozsáhlá kulturní vrstva obsahující pouze atypické zlomky pravěké keramiky.

Dalším nálezem byl kostrový hrob (obj. č. 19) orientovaný JJV-SSZ, který byl zahlouben 0 – 5 cm do podloží (říčního sedimentu), tj. cca 25 cm od úrovně současného povrchu. Vzhledem k mělkosti hrobové jámy byla větší část hrobu poškozena při skrývce. Pohřbený jedinec byl uložen v natažené poloze na zádech. Hrob neobsahoval žádné milodary,

takže jeho datace je problematická. Vzhledem k nedalekým raně středověkým pohřebišťům se nabízí datování právě do tohoto období, ale nelze též vyloučit např. starší dobu železnou, ve které existovala přibližně 100 m vzdálená osada. Poslední objekt, vzdálený asi 10 m jižně od objektu č. 19, nepravidelného obdélníkového tvaru o rozměrech 4,43 x 2,72 m, zahloubený 0,1 – 0,2 m do podloží, obsahoval zlomky keramiky z 2. poloviny 10. století, tedy z doby raně středověkého hradiště v Libici nad Cidlinou.

č. obj.	typ objektu	datace	nálezy
1	sídl. obj. - polozemnice	doba laténská – LT B	keramika, kosti, mazanice, přeslen, železo, uhlíky
2	sídl. obj. - polozemnice	doba laténská – LT A	keramika, kosti, mazanice, 2 přesleny, železo, uhlíky, struska
3	sídl. obj. - polozemnice	doba laténská	keramika, kosti
4	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
5	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
6	sídl. obj. - dílenské zařízení	doba laténská	keramika, kosti, uhlíky, struska
7	čísla nepřidělena		
8			
9			
10	KJ	nedatováno	bez nálezů
11	KJ	nedatováno	bez nálezů
12	KJ	nedatováno	bez nálezů
13	KJ	nedatováno	bez nálezů
14	KJ	nedatováno	bez nálezů
15	číslo nepřiděleno		
16	KJ	nedatováno	bez nálezů
17	KJ	nedatováno	bez nálezů
18	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
19	hrob	raný středověk	bez nálezů
20	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
21	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
22	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
23	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
24	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
25	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
26	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
27	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
28	KJ?	nedatováno	bez nálezů
29	KJ?	nedatováno	bez nálezů
30	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů

31	promíchané horizonty písků	nedatováno	keramika, kosti, uhlíky
32	promíchané horizonty písků	nedatováno	keramika, kosti, uhlíky
33	číslo nepřiděleno		
34	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
35	sídl. obj. - hliník	nedatováno	bez nálezů
36	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
37	sídl. obj. - polozemnice	doba laténská – LT B	keramika, kosti, mazanice
38	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
39	KJ	nedatováno	bez nálezů
40	přírodní původ?	nedatováno	bez nálezů
41		nedatováno	bez nálezů
42		nedatováno	bez nálezů
43	KJ	nedatováno	bez nálezů
44	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
45	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
46	sídl. obj. - jáma	nedatováno	bez nálezů
47	promíchané horizonty písků	nedatováno	keramika, kosti, uhlíky
48	sídl. obj.	mladohradištní	keramika, kosti, uhlíky

Tab. č. 8: Přehled objektů ze sídliště Kanín

Na trase kanalizačního svodu byla prozkoumána plocha o rozloze 6 100 m², odkryto bylo celkem 41 zahloubených objektů, ze kterých je 5 objektů z plochy B datovatelných podle nálezů do doby laténské. Unikátním nálezem z tohoto období je zlomek keramické nádoby zdobené motivem koně. (*Mařík 2005*).

Počet objektů, z nich čtyři byly interpretovány jako zahloubené obytné objekty a jeden jako výrobní objekt, omezená plocha o rozměrech 54x18 m, na které byly objekty zkoumány, a unikátní nález fragmentu kolkované keramiky, by ukazovaly na to, že se v tomto případě jedná o laténský dvorec. Jelikož však nebylo objeveno žádné ohrazení a byly zachyceny jen objekty na ploše, kde byla plánována výstavba kanalizačního svodu pro dálnici D 11 je možné, že se na neprozkoumané ploše budou nacházet další objekty. Z těchto důvodů jsem tento sídelní areál zařadila do kategorie II.

3.5 Skladba keramického souboru

Při hodnocení všech nalezených keramických zlomků z lokality Kanín, jejichž celkový počet je 1654 ks, byly tvarově určeny okrajové střepy (celkem 327 ks) a dna (84 ks). V souboru bylo zastoupeno 71 ks zdobených střepů.

Hustota střepů ve výplni objektů

Hustotou střepů je vyjádřeno množství keramických zlomků na 1 m³ výplně. Při vypočítávání objemu objektů byl použit vzorec pro výpočet objemu kvádrů. Musíme brát tedy v úvahu, že se jedná o objem pouze teoretický, protože zde nejsou respektovány nepravidelnosti jednotlivých objektů a údaje tedy mohou být zkresleny. Jak ale při podobných výpočtech zjistil V. Salač (*Salač 1998, 52*), odchylky nebývají zásadní, a proto se můžeme spokojit s tímto postupem.

Výpočty jsem ve zkoumaných objektech zjistila, že hustota střepů v objektech kolísá od 4,021 – 35,682 ks/m³ (objekt č. 1 cca 27,471 ks/m³, objekt č. 2 cca 25,866 ks/m³, objekt č. 3 cca 22,897 ks/m³, objekt č. 6 cca 4,021 ks/m³ a objekt č. 37 cca 35,682 ks/m³). Pro severozápadní Čechy uvádí V. Salač interval 26,3 – 138,9 ks/m³. Hustota střepů v kanínských objektech se tedy v porovnání s tímto údajem pohybuje na spodní hranici tohoto intervalu nebo je i nižší.

Zastoupení okrajů v souboru

Podíl okrajů v souboru, pokud nebereme v potaz objekt číslo 6, ve kterém se nevyskytovaly žádné okraje, dna ani zdobené střepy, se pohybuje v rozmezí od 18, 13% do 24, 29%. Průměrná hodnota pak činí 19, 77%. Oproti srovnání se standardními hodnotami pro laténské polozemnice v SZ Čechách, které činí 11, 7% (7,8% - 15,6% je považováno za běžné), je procento výskytu okrajových střepů v lokalitě Kanín vyšší.

Zastoupení dna v souboru

Výskyt dna je naopak v porovnání s hodnotami ze severočeských laténských polozemnic, které se rovnají 7,6%, nižší. V Kaníně dna představovala ze všech nalezených keramických zlomků 5,08%. Tuto hodnotu lze podle rozpětí směrodatné odchylky od 4,3% do 10,9% uvedené u laténských polozemnic v severozápadních Čechách považovat za normální.

Tvarová skladba zastoupená v souboru

Ve zpracovaném souboru představovalo tvarově určitelné střepy 15,357 % fragmentů. Pokud tento počet zlomků považujeme za 100%, lze v souboru pozorovat tuto tvarovou skladbu: převládají misky (700, *kód Veclová 2001, příloha IV*), které byly zastoupeny 55,469%. Podíl mísovitých tvarů v jednotlivých souborech kolísá od 0 – 64,286%. Dále se objevují hrnce a soudkovité tvary (200) 34,375%, jejichž podíl je 0 – 50% a zásobnice (100) 10,156% s podílem 0 – 15,385%. Misky a hrnce jsou zastoupeny v 80% objektů (objekty č. 1, 2, 3, 37), zásobnicové tvary v 60% (objekty č. 1, 2, 37).

Zastoupení zdobených střepů a výzdobná skladba v souboru

V Kaníně bylo zdobeno v průměru 4,29% střepů. U severozápadních Čechách je průměr vyšší - 5, 2%, ale hodnota zjištěná v Kaníně se opět shoduje s rozpětím směrodatné odchylky, která je 1,3% až 9,1%.

Ve výzdobě převažuje rytí a hřebenování (43,662%), která se objevuje v 80% objektů (č. 1, 2, 3, 37). Rytá výzdoba byla v jednotlivých objektech zastoupena v 0 – 66,667%. V 60% objektů (č. 1, 2, 37) se objevuje také vhloubená výzdoba (22,535%), ta tvoří 0 – 27,45% a v 8,45% plastická výzdoba. Ta je v objektech zastoupena 0 – 16,667%. Ve 40% objektů (č. 2, 37) se vyskytla výzdoba kolkovaná (9,859%), která byla zastoupena 0 – 16,667% a vhlazovaná výzdoba (15,492%), která tvoří 0 – 17,647% zdobených zlomků v daném objektu. Získané hodnoty mohou být ovlivněny zastoupením zdobených střepů, které bylo v jednotlivých objektech velmi nerovnoměrné, např. v objektu č. 2 bylo nalezeno 51 zdobených zlomků, v objektu č. 6 zdobené střepy úplně chybí. (*Venclová 2008, 103*)

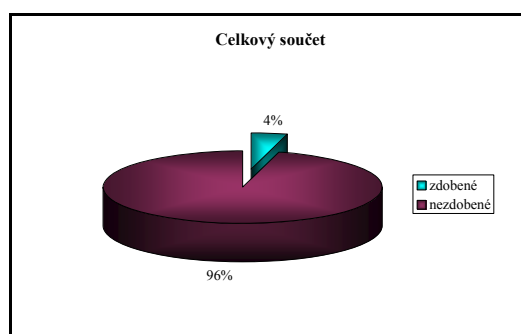
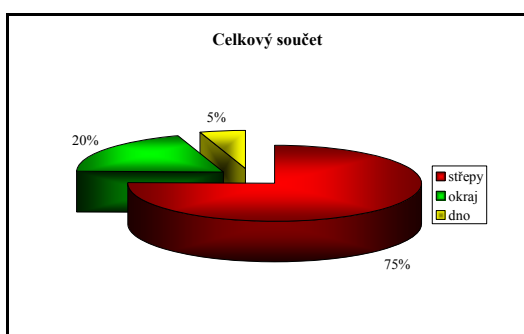
Zastoupení jemné keramiky v souboru

Jemná keramika v Kaníně tvořila cca 3,869% ze sledovaného souboru, což se shoduje s hodnotami zjištěnými v severozápadních Čechách, kde se považují za normální soubory se zastoupením jemné keramiky 2,6 – 11,1%. Jemná keramika byla zastoupena v 80% objektů (objekty č. 1, 2, 3, 37), v jednotlivých objektech byla zastoupena v 0 – 5,031%.

Celkový součet

objekt č.	střepey	%	okraj	%	dno	%	zdobené	%	celkem
1	126	71,19	43	24,29	8	4,52	6	3,39	177
2	830	77,57	194	18,13	46	4,3	51	4,85	1070
3	60	72,29	17	20,48	6	7,23	2	2,41	83
6	6	100	0	0	0	0	0	0	6
37	221	69,5	73	22,96	24	7,55	12	3,77	318
celkem	1243		327		84		71		1654
%	75,15		19,77		5,08		4,29		100

Tab. č. 9: Keramický soubor - celkový součet

Graf č. 6: Keramický soubor – celkový součet

Při porovnání skladby keramického souboru z Kanína s hodnotami zjištěnými u laténských polozemnic ze severozápadních Čech bylo zjištěno, že zastoupení den, zdobených střepeů a jemné keramiky v Kaníně je nižší, ale shoduje se s rozpětím směrodatné odchylky ze severozápadních Čech. Naopak podíl okrajových střepeů v Kaníně se neshoduje, průměrná hodnota je o téměř 4% vyšší než horní hranice směrodatné odchylky. Co se týče zdobených střepeů převažuje rytá výzdoba, u tvarové skladby souboru pak výrazně převažují mísovité tvary, což by mohlo vysvětlit zvýšený počet okrajových střepeů.

(Salač 1998, 43-74; Venclová 2001, příloha IV; Salač – Neruda – Kubálek, 2006)

3.6 Kolkovaný střep s motivem koně

Zvláštní pozornost si zaslouží unikátní nález z objektu č. 2 – kolkovaný střep s motivem koně datovaný do časného latěnu, stupeň latén LT A (5. – počátek 4. st.). Střep s kolkem pochází patrně z lahve (typ Linsenflasche), jejíž maximální průměr nepřesahoval pravděpodobně 250 mm. Z poslední doby nemáme žádnou literaturu, která by se komplexně zabývala studiem morfologií čas-

Obr. č. 5: Kolkovaný střep s motivem koně z Kanína

ně laténské keramiky typu Linsenflasche, jejíž výskyt se zdá být omezený na střední Evropu (podle Franka Schwappacha „východní zónu“). Poprvé se tento typ objevuje v LT A. Někteří badatelé vyslovili názor, že tento typ keramiky nepřezíval až do LT B, ale tvar keramické nádoby nalezené v Matzhausenu u Parsbergu (Megaw 1970, 27) svědčí o opaku. Podobné nálezy se vyskytují v Bavorsku, západním Rakousku (solný důl Durrnberg-beiHallen u Salzburgu) a také v Maďarsku a na Slovensku. (Filip 1956, 186; obr.53, tab.14; Voigt 1969; Swappach 1975; 1979, 18-19; Pauli 1978, 293-296).

Co se týče vzhledu jednotlivých kolků koně, kolem obvodu jich bylo minimálně 35, každý o délce 18 mm. Ačkoliv zatím nebyl identifikován žádný kovový nástroj z doby železné, který by se používal k vytvoření kolků na keramice, dá se ale přirozeně předpokládat, že byl používán spíše nástroj vyrobený pravděpodobně ze slitiny mědi než z kosti (Megaw – Megaw 2006, 375-382). Za povšimnutí stojí, že kolky byly aplikovány na tělo lahve tak, že pokud je nádoba postavena a díváme se na ni ze shora, směřují hlavy koní dolů.

Přestože postavě koně dnes připisujeme v keltském životě a víře významnou roli (Green 1992), její výskyt v LT A není příliš častý (Schwappach 1974, 104-123; Frey 2005, 567-568). Nejčastěji a v nejrealističtější podobě se s jejím výskytem setkáváme ve formě spon, hlavně v jižním Německu a Dürrenbergu (Megaw – Megaw 1989, 16; 2001, 82-84). Jako

konkrétní příklady můžeme uvést ženský hrob ze Schwieberdingenu (*Jacobsthal 1944, 321; Baitinger-Pinsker 2002, kat.č. 58*), nález ze Senkhofenu nebo sponu z hrobu č. 63 z Dürrenbergu (*Baitinger-Pinsker 2002, kat.č. 73*).

S podobným typem výzdoby, jaký vidíme na kanínském zlomku, např. spirálou, se můžeme setkat na slavné bronzové pochvě z hrobu válečníka č. 994 z eponymní lokality Hallstatt (*Jacobsthal 1944, 96; Magaw 1970, 30; Baitinger – Pinsker 2002, kat.č. 106*). Linie kanínského koně také připomíná výzdobu bronzové pochvy z Glaubergu, hrob č. 1 (*Baitinger – Pinsker 2002, kat.č.1.16*). Ze stejného období pochází i nález části unikátní bronzové nádoby s plastickým znázorněním čtyřnohé šelmy (lva nebo psa?) z Droužkovic, okr. Chomutov (obr. 1).

Pokud se vrátíme k motivu koně v laténské kolkované keramice, nacházíme sice v literatuře týkající se střední Evropy jen kusé informace (*Filip 1956, 177-191; Schwappach 1971; Müller – Müller 1977; Liksefeiler 1978; Waldhauser 2001, 118-119; Megaw – Megaw 2006; Tappert 2006, 93-106*), ale i tak je jasné, že nález z Kanína je unikátní. Mezi další významné objevy patří nález z Koryčan, okr. Kroměříž, se vzorem z jednoduchých kruhů a obrazem koně (*Schwappach 1974, 116-123; Čížmářová 2004, 209*) nebo nyní již ztracený nález keramického zlomku z Libkovic u Mostu (*Filip 1956, 183; Swappach 1974 123-127*), který byl zdobený motivem běžících zajíců (obr. 2).

Co se týče uměleckých vlivů působících na časně laténské styl, byl to Paul Jacobsthal (*Jacobsthal 1944*), který první vyslovil názor o vlivu z Itálie a inspiraci etruským uměním. Etruské vlivy můžeme v Čechách pozorovat na místní kopii poháru attické červenofigurální keramiky nalezené v Plzni-Roudné (*Bašta– Baštová– Bouzek 1998, 463-476; Waldhauser 2001, 386*).

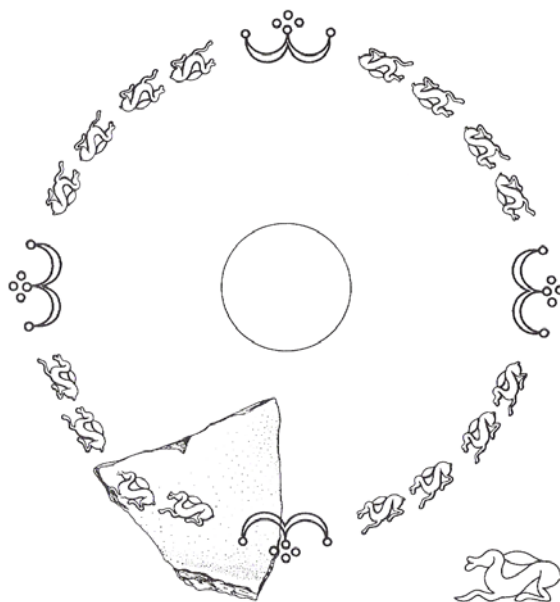
Otázkou zůstává, odkud zdobený kanínský keramický střep pochází. Jeho nález dokládá rozvoj obchodu a kulturní interakci v časně době laténské i v lokálních oblastech Čech. Může se jednat o import z jižního Německa nebo z lokality Dürrenberg, kde se setkáváme s podobným uměleckým slohem. Jak ale zjistil mikropetrografický rozbor keramiky (viz následující podkapitola 3.7 Petrografická analýza), světle pálicí se jíl, který střep obsahuje, se ale hojně vyskytuje i na území Čech a Moravy. Přesnější odpověď na tuto otázku by poskytla jen podrobnější analýza, která však kvůli velikosti střepu není možná a tak se musíme spokojit pouze s hypotézami.

Při zkoumání artefaktů, jako je tento keramický fragment, se vždy pohybujeme na poli dohadů. Například, proč jsou kolky koní na střepu obráceně nebo jestli se v tomto případě jedná o střep z celé nádoby nebo jen o fragment, který sloužil svému majiteli jako talisman.

Přestože laténský keramický kolkovaný zlomek s motivem koně z Kanína asi vyvolal více otázek než poskytl odpovědí, jedná se bezesporu o unikátní doklad kolkované výzdoby z časného laténu se zvířecím motivem, který má na území Čech jen několik málo paralel.

Obr. č. 6: Droužkovice
Pravděpodobně plastika z pokličky
o rozměrech 4,5 x 3,5 cm.
(Drda – Rybová 1998)

Obr. č. 7: Libkovic u Mostu
Zlomek kolkované mísy s motivem zajíce.
(Swappach 1974).

3.7 Petrografická charakteristika

Petrografickou charakteristiku časně laténské keramiky z Kanína zpracoval M. Hložek. Následující informace pochází z jeho předběžné zprávy. Unikátní zlomek keramické nádoby zdobené motivem koně byl předán k mineralogicko-petrografickému rozboru, který měl potvrdit nebo vyvrátit předpoklad, že nález není místní provenience. Specifický střep byl srovnán s běžnou časně laténskou keramikou. Jako srovnávací materiál byly vybrány tři střepy tenkostěnné keramiky, dva střepy s písčitou příměsí a fragment grafitové keramiky.

Díky mineralogicko-petrografické metodě můžeme poznat základní mikrostruktury, charakter pojiva a ostřiva, stanovit výchozí plastické suroviny a posoudit kvality

technologického procesu. Na základě ověřených fyzikálních a optických změn minerálních fází ostřiva pak často i určení pravděpodobné teploty výpalu.

Hlavním cílem analytických rozborů je monitorování rozdílných nebo shodných znaků mezi keramickými artefakty. Základní metodou studia je optická polarizační mikroskopie, která umožňuje studium tenkých výbrusových leštěných preparátů v dopadajícím a procházejícím polarizovaném světle. V dopadajícím polarizovaném světle studujeme opakní, nejčastěji kovové složky nebo různé formy uhlíku (tj. neprůhledné a neprůsvitné minerály), v procházejícím polarizovaném světle minerály průhledné a průsvitné (*Gregorová 1996*).

Pomocí petrografického mikroskopu Olympus BX51 je možné studovat leštěné výbrusy v kombinaci obou typů polarizovaného světla. Při rozboru je z keramického střepu vyříznut tenký plátek, který se zafixuje na podložní sklo a vybrousí na tloušťku 0,03 – 0,05 mm. Další postup záleží na požadovaném výsledku. Pro deskripci složení ostřiva, pojiva či mikrostruktury může být zakryt krycím sklíčkem. Pokud se určuje charakter minerálů odrazem (neprůhledné, neprůsvitné složky), pak musí být povrch dokonale naleštěn. Takto upravené preparáty lze využít i např. v elektronové mikroskopii a mikroanalýze, případně při katodové luminiscenci.

Provedeným rozbořem bylo zjištěno, že střep zdobený motivem koníka (vz. 4) se složením liší od zbytku keramického souboru. Nádob, ze které zkoumaný střep pochází, byla, narozdíl od ostatních studovaných střepů, zhotovena z keramických surovin bez obsahu železitých minerálů. Střep tedy nespadá do zdejší keramické produkce.

U vzorku 4 nelze pomocí mikroskopie stanovit jeho provenienci. Hmota obsahuje pouze úlomky běžných minerálů (křemen, plagioklas, muskovit a biotit) tvořící ostřivo keramiky. Pojivo je tvořeno jílovitými minerály, které není možné běžnými mikroskopy charakterizovat. Naprosto zde chybí akcesorické minerály a úlomky hornin, které napomáhají při stanovení proveniencie keramiky. Velikost střepu nedovoluje provedení silikátových a chemických analýz, pro které je nutné odebrat kolem 60 gramů keramické hmoty.

Střep s motivem koníka může pocházet i ze vzdálenějších míst osídlených během časného latěnu. Jelikož se světle se pálicí jíl na našem území vyskytuje v hojném počtu, může tato keramika pocházet z území Čech nebo Moravy.

Grafit ve vzorku grafitové keramiky (vz. 7) pochází z grafit-muskovitových břidlic, které jsou typické pro moravské výchozy grafitu. Ojediněle se tyto úlomky vyskytly i v ostřivu písčité redukčně pálené keramiky (vz. 6).

Mikropetrografické rozbory keramiky – Kanín

Označení vzorku: č. 1 - objekt č. 2, sektor D 20-dno

Barva: povrch černý, lom rezavě hnědý s mírným sendvičovým efektem

Zrnitost: jemně zrnitý

Porosita: 8%

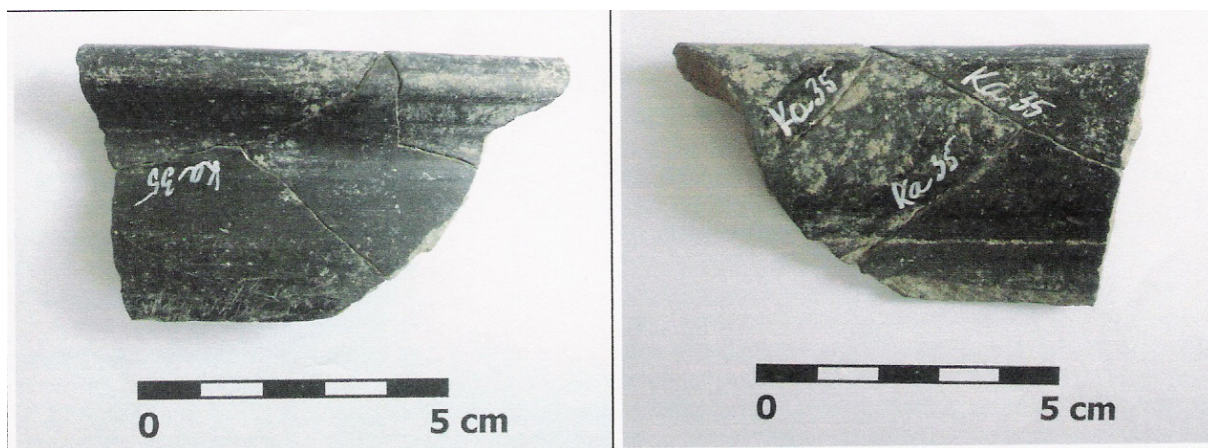
Mikrostruktura: fluidální, v povrchových částech až parcelní v souvislosti s přepalem

Pojivo: heterogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, alkalický živec, muskovit

úlomky hornin: křemenec

Poznámka: východní surovinou je nejspíše jíl, výpal je redukční, teplota výpalu dosáhla kolem 700°C, přepal na povrchu byl fragmentu byl způsoben vyšší teplotou.

Označení vzorku: č. 2 - objekt č. 2, sektor I 0 - 20

Barva: povrch béžový, lom hnědý

Zrnitost: jemně zrnitý

Porosita: 8%

Mikrostruktura: paralelní

Pojivo: heterogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, alkalický živec (?), muskovit, biotit, karbonáty na povrchu (sintr), Fe - bročky

úlomky hornin: nejsou obsaženy

Poznámka: výchozí surovinou je jílová hlína, výpal je redukční, teplota výpalu dosáhla kolem 700°C.

Označení vzorku: č. 3 - objekt č. 2, sektor D 20-dno

Barva: povrch šedý (místy cihlově červený), lom cihlově červený

Zrnitost: jemně zrnitý

Porosita: 4%

Mikrostruktura: paralelní

Pojivo: heterogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, alkalický živec, plagioklas, velmi slabě baueritizovaný biotit, opakní minerály
úlomky hornin: nejsou obsaženy

Poznámka: výchozí surovinou je jíl, výpal je oxidační, teplota výpalu dosáhla kolem 800°C.

Označení vzorku: č. 4 - objekt č. 2

Barva: povrch černý, lom světle šedý

Zrnitost: jemně zrnitý

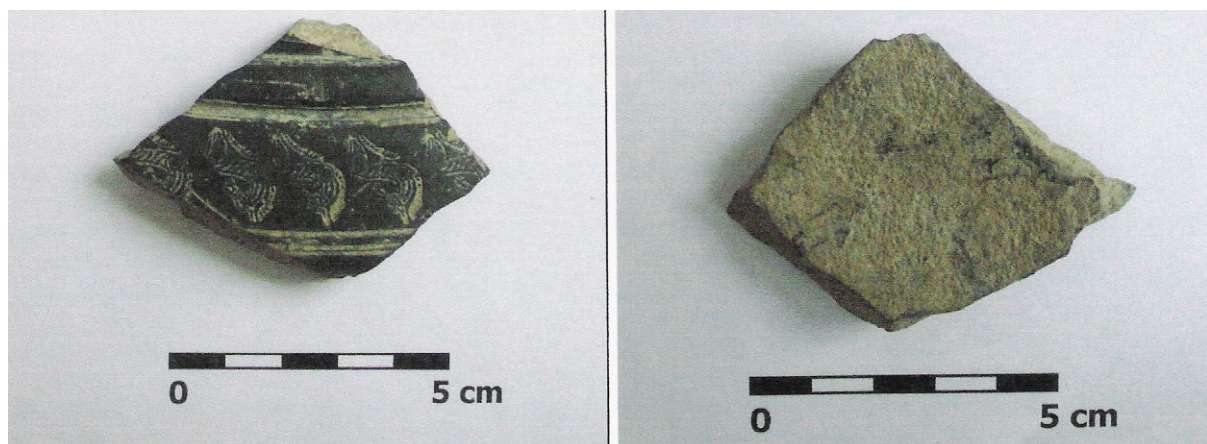
Porosita: 5%

Mikrostruktura: nevýrazně paralelní

Pojivo: heterogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, plagioklas, muskovit, velmi vzácně baueritizovaný biotit, zuhelnatělé organické látky
úlomky hornin: nejsou obsaženy

Poznámka: výchozí surovinou je jíl, teplota výpalu dosáhla pod 700 - 750°C.

Označení vzorku: č. 5 - objekt č. 2, sektor L 0 - dno

Barva: povrch béžový, lom hnědý až cihlově červený

Zrnitost: středně zrnitý

Porosita: 7%

Mikrostruktura: paralelní

Pojivo: homogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, plagioklas, muskovit, biotit, alkalický živec

úlomky hornin: aplity, křemenece, ruly

Poznámka: vzorek lze klasifikovat jako slídnatou keramiku, výchozí surovinou byl jíl, teplota výpalu dosáhla kolem 700°C.

Označení vzorku: č. 6 - objekt č. 2, sektor L 0 - dno

Barva: povrch béžový až šedočerný, lom šedočerný

Zrnitost: středně zrnitý

Porosita: 8-9%

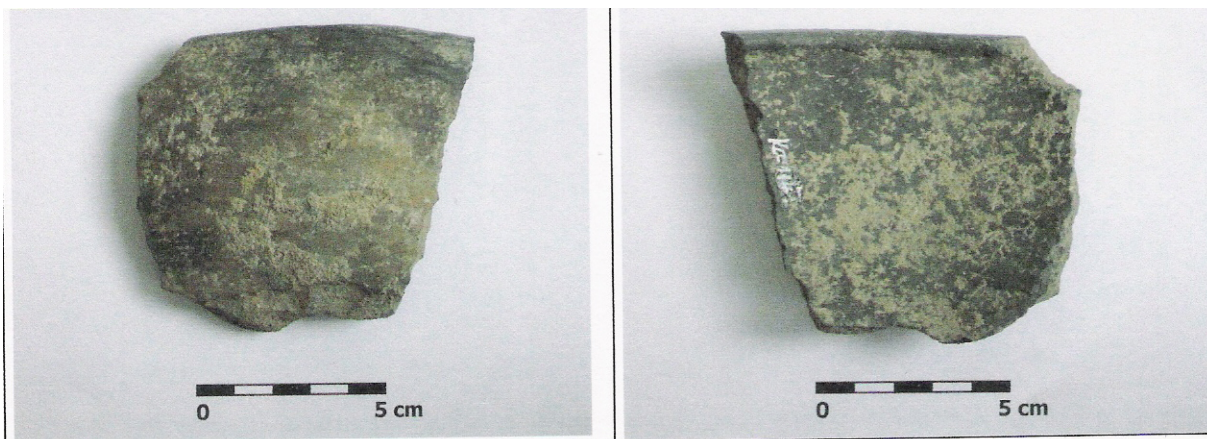
Mikrostruktura: fluidální

Pojivo: homogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, muskovit, alkalický živec, amfibol

úlomky hornin: muskovitové břidlice, úlomky grafit.muskovitových břidlic, křemence

Poznámka: výrazně redukčně pálená keramika, přítomnost úlomků grafitu je spíše náhodná, jsou přítomny zuhelnatělé zbytky organické látky, teplota výpalu byla nižší než 700°C (stanovena podle amfibolu).

Označení vzorku: č. 7 - objekt č. 2, sektor I 0 - 20

Barva: povrch stříbřitý šedočerný, lom stříbřitý šedočerný

Zrnitost: hrubě zrnitý

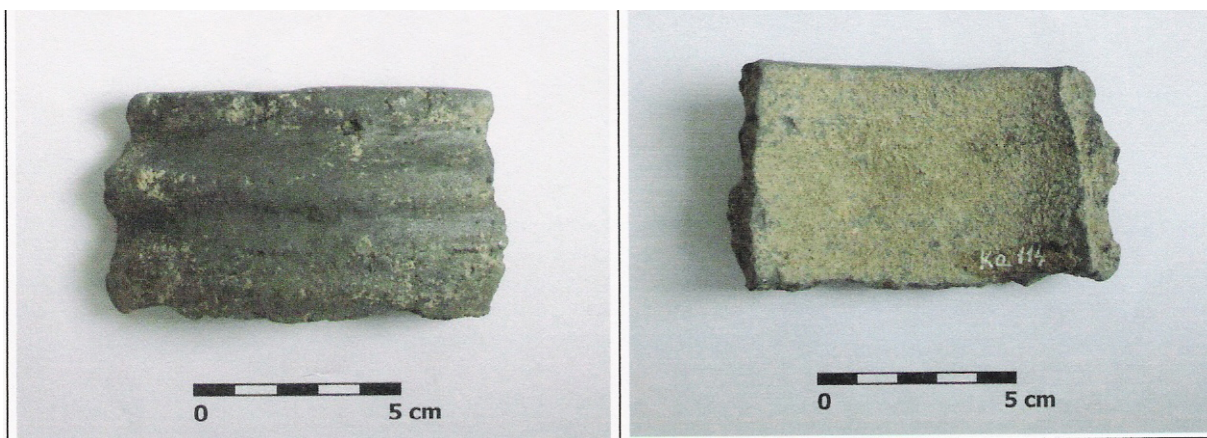
Porosita: 6%

Mikrostruktura: všesměrná

Pojivo: homogenní

Modální složení směsi: úlomky minerálů: křemen, muskovit, vzácně plagioklas, karbonát
 úlomky hornin: úlomky grafit.muskovitových břidlic

Poznámka: grafitová keramika se stříbřitou slídou (muskovitem), teplota výpalu byla nižší než 700°C.

4. Závěr

V první části této práce bylo úkolem shromáždit dosavadní poznatky o laténských dvorcích na území Čech, vyhledat všechny známé lokality označované termínem dvorec a rozhodnout na základě vytvořené definice, zda se o laténské dvorce opravdu jedná. Po prostudování všech dostupných pramenů jsem zjistila, že z celkového počtu 18 sídlištních jednotek, které byly označovány jako dvorce, splňuje všechny požadavky 6 lokalit (tj. 33,3%), u 6 lokalit (33,3%) můžeme předpokládat, že se o laténské dvorce jedná, ale z nějakého důvodu, většinou nedostatku pramenů, si nemůžeme být jisti, 6 lokalit (33,3%) známe jen z letecké prospekce či sběru.

Kvůli malému počtu dvorců, které jsou datovány do doby laténské a které by byly kompletně prozkoumány, nebylo možné příliš zobecnit charakteristiku jejich zástavby nebo rozlohy.

V druhé části týkající se lokality Kanín bylo zjištěno, že se zde vyskytuje 5 objektů z doby laténské, z toho 4 (č. 1, 2a, 2b a 37) představující pozůstatky zahloubených obydlí a objekt č. 6 interpretovaný díky nálezům železné strusky jako dílenské zařízení, které pochází ze stejného období a jak se z dosavadního výzkumu zdá jsou i izolované od ostatních zkoumaných objektů. Zjištěné nálezy odpovídají výše uvedené definici, že *dvorec je plošně omezená koncentrace rámcově současných archeologických objektů vymezených plotem nebo jiným ohrazením (není bezpodmínečně nutné, jelikož ohrazení je většinou při výzkumu těžko zachytitelné)* a nález unikátního keramického kolkovaného zlomku s motivem koně, nás vede k myšlence, že se jedná o import pocházející z „panského dvorce“. Lokalita byla zařazena do kategorie II, jelikož byla prozkoumána jen plocha, kde byla plánována výstavba kanalizačního svodu pro dálnici D 11. Nebyla tedy odkryta celá plocha sídliště a je tedy možné, že se na neprozkoumané ploše budou nacházet další objekty.

Při zpracování keramického souboru jsem shledala, že hodnoty z Kanína se vcelku shodují s hodnotami zjištěnými u keramických souborů nalezených v polozemnicích v severozápadních Čechách. Zastoupení den, zdobených střepů a jemné keramiky v Kaníně je sice nižší, ale shoduje se s rozpětím směrodatné odchylky ze severozápadních Čech. Jedinou výjimkou je podíl okrajových střepů, který je o téměř 4% vyšší než horní hranice směrodatné odchylky, což je ale možné vysvětlit výraznou převahou mísovitých tvarů v tvarové skladbě souboru. U zdobených střepů převažuje rytá výzdoba.

Co se týče unikátního kolkovaného keramického fragmentu s motivem koně pochází z lahve (typ Linsenflasche), datované do LT A, jejíž maximální průměr nepřesahoval pravděpodobně 250 mm. S podobným typem výzdoby se setkáváme u nálezů z lokalit

Hallstatt a Glauberg, kolky se zvířecím motivem známe z Čech z Koryčan a z Libkovic u Mostu. Ani mikropetrografický rozbor keramiky ale nezjistil, odkud zlomek pochází. Může se jednat o import z jižního Německa nebo z lokality Dürrenberg, ale světle pálící se jíl, který střep obsahuje, se hojně vyskytuje i na území Čech a Moravy.

5. Seznam použitých pramenů a literatury

Prameny

Caesar, G. J. 1986: Zápisky o válce galské. Praha.

Břicháček, P. 1990: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze, č.j. 1142/90. Praha.

Hrdlička, J. 1961 – 1971: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze, č.j. 7782/62, 9330/66, 4722/66, 114/70, 327/69, 6798/71. Praha.

Justová, J. 1965: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze, č.j. 811/65. Praha.

Křivánek, P. 2004: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze č.j. 10966/06. Praha.

Mařík, J. 2005: Kanín [Nálezová zpráva.] Archiv ARÚ AVČR v Praze. Informace poskytnuty vedoucím výzkumu Mgr. J. Maříkem, PhD.

Špaček, J. 1987: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze č.j. 1347/87. Praha.

Vávra, M. 2005: Kanín. Archiv ARÚ AVČR v Praze č.j. 3924/05. Praha.

Literatura

Baitinger, H. – Pinsker, B. (eds). 2002: Das Rätsel der Kelten vom Glauberg: Glaube – Mythos – Wirklichkeit, Stuttgart (exhibition catalogue).

Bašta, J. – Bašťová, D. – Bouzek, J. 1989: Die Nachahmung einer attisch rotfigurigen Kylix aus Pilsen-Roudná. In: Germania 67, 463-476.

Beneš, A. 1984-85: Velký Bor. In: Výzkumy v Čechách, str. 222.

Boček, J. 1986-87: Slepotice. In: Výzkumy v Čechách. str. 178.

Böhm, J. 1941: Kronika objeveného věku. Praha.

Bouzek, J. – Smrž, Z. 1994: Drei Fragmente atrischer Keramik aus Droužkovice in Nordwestböhmen. In: Germania 72, str. 581-586.

Budinský, P. 1971: Výskum v severozápadnej časti hostomickej tehelní v r. 1967-1968, In: AR 23, str. 27-57.

Budinský, P. 1972: Výskum v severnej časti hostomickej tehelní v r. 1968, In: AR 24, str. 615-628.

Budinský, P. 1974: Výskum v severozápadnej časti hostomickej tehelní v r. 1967-1969, In: AR 26, str. 348-385.

Budinský, P. 1977: Příspěvky k pravěku Podkrušnohoří ve sbírce teplického muzea. Teplice.

Budinský, P. 1987: Libkovice (Mariánské Radčice), Jenišův Újezd, Hostomice, významná

naleziště doby laténské v Podkrušnohoří, část III - 1 Hostomice, rekonstrukce naleziště a prameny. Teplice.

Budinský, P. 1988: Libkovice (Mariánské Radčice), Jenišův Újezd, Hostomice, významná naleziště doby laténské v Podkrušnohoří, část III - 2 Hostomice, vyhodnocení naleziště a závěr. Teplice.

Budinský, P. 1997: Výzkumy prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970-1997. I. Archeologické prameny. Teplice.

Budinský, P. 1999: Výzkumy prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970-1997. II. Archeologické prameny. Teplice.

Budinský, P. et al 1994: 110 let archeologické práce teplického muzea (1884-1994). Teplice.

Cvrková, M. 1968: Tuchomyšl. In: BZO, str. 162.

Cvrková, M. 1973: Tuchomyšl. In: Výzkumy v Čechách, str. 170.

Cvrková, M. 1974: Tuchomyšl. In: Výzkumy v Čechách, str. 227.

Čižmář, M. 2002: Keltské oppidum Staré Hradisko. In: Archeologické památky střední Moravy 4. Olomouc.

Čižmářová, J. 2004: Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Čtverák, K. – Motyková, V. 2006: Časně laténská ohrazená usedlost na polykulturním sídlišti v Praze-Stodůlkách. In: AVSČ 10, str. 433-487.

Demek, J. – Mackovčín, P. a kol. 2006: Hory a nížiny. Zeměpisný lexikon ČR. Brno.

Drda, P. - Rybová, A. 1997: Keltská oppida v centru Boiohaema. In: PA 88. Praha.

Drda, P. – Rybová, A. 1998: Keltové a Čechy. Praha.

Drda, P. – Rybová, A. 2001: Model vývoje velmožského dvorce 2.-1. století př. Kr. In: PA 92. Praha, 284-349.

Drda, P. 1974: Příspěvek k datování laténských sídlištních objektů s mladšími keramickými příměsemi. In: AR 27, str. 603-613.

Dubský, B. 1949: Pravěk jižních Čech. Blatná.

Durdík, T. 1976: Čtyřúhelníkové valy („Viereckschanze“) Kokrdov u Rakovníka. In: AR 28, 544-547.

Filip, J. 1956: Keltové ve střední Evropě. In: Monumenta Archaeologica 5. Praha.

Frey, O.-H. 2005: Tierdarstellungen. In: Müller, R. (ed.): Reallexikon der germanischen Altertumskunde 30, 566-79.

Fridrichová, M. 1986: Záchranný výzkum v Praze 8-Bohnicích. In: Archaeologica Pragensia 7, str. 71-134

- Frolík, J. – Sigl, J. 1998: Chrudim v pravěku a středověku. Chrudim.*
- Frolík, J. 1986: Výzkum sídliště u Sv. Kříže v Chrudimi. In: ZprKMVČ 12, 70-75.*
- Frölich, J. – Waldhauser, J. 1989: Příspěvky k ekonomice Keltů v Čechách, In: AR 41, str. 16 – 58.*
- Gojda, M. 1997: Letecká archeologie v Čechách. Praha.*
- Gojda, M. 2000: Archeologie krajina. Praha.*
- Gosden, Ch. H. 1984: Bohemian Iron Age Chronologies and the Seriation of Radovesice. In: Germania 62, str. 292-309.*
- Green, M. 1992: Animals in Celtic life and myth, London – New York.*
- Gregorová, M. 1996: Mikroskopie technických hmot. Brno.*
- Hložek, M.: Petrografická charakteristika časně laténské keramiky z Kanína. Předběžná zpráva.*
- Holodňák, P. – Mag, M. 1999: Vývoj mlecích zařízení a provenience surovin drtidel a žernovů v Soběsukách (okr. Chomutov, SZ Čechy). Mikrosonda do ekonomiky jednoho sídliště. In: PA 90, str. 399-441.*
- Holodňák, P. - Waldhauser, J. 1982-83: Soběsuky. In: Výzkumy v Čechách, str. 169.*
- Holodňák, P. 1989: Soběsuky. In: Výzkumy v Čechách, str. 143.*
- Holodňák, P. 1990-92: Soběsuky. In: Výzkumy v Čechách, str. 323-325.*
- Holodňák, P. 1991: Záchranný archeologický výzkum v Soběsukách (okr. Chomutov) v letech 1985-1988: předběžná zpráva. In: AR 43, str. 423-435.*
- Holodňák, P. 1999: Stav a perspektivy zpracování záchranného výzkum u Soběsuk, okr. Chomutov. In: Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1993-1997, str. 203-207.*
- Hůrková 1993-95: Velký Bor. In: Výzkumy v Čechách, str. 59.*
- Jacobsthal, P. F. 1944: Early Celtic art. Oxford (1969: reprinted with corrections).*
- Jansová, L. 1957: Příspěvek k chronologii jihočeského pozdního halštatu. In: PA 48, str. 425-462.*
- Jansová, L. 1968: Mšecké Žehrovice und die Frage der Viereckschanzen in Böhmen. In: AR, str. 470-489.*
- Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1991-2: Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991. In: ZprKMVČ 18, 7-29.*
- Kalferst, J. 1991-92: Záchranný výzkum v Holohlavech. In: ZprKMVČ 18, str. 40-46.*
- Koutecký, D. – Waldhauser, J. 1974: Tuchomyšl. In: Výzkumy v Čechách, str. 225-227.*
- Koutecký, D. 1968: Tuchomyšl. In: BZO, str. 161.*

- Kuna, M. 1998: Povrchové sběry v povodí Vinořského potoka a Mratínského potoka. Katalog nálezů z let 1986-1990. In: Výzkumy v Čechách 1996-7, str. 291-338*
- Linksfeiler, D. 1978: Die stempelverzirkte Keramik in Böhmen und Mähren. Archäologische Informationen 4, 82-108.*
- Macek, J. a kol, 1968: Československá vlastivěda. Díl 1. Příroda. Svazek 1. Geologie. Fyzický zeměpis. Praha*
- Megaw, (M.) R. – Megaw, (J.)V.(S.) 1989: Horse fibulae in the early La Tène period, *archeologia* 19, 133-42.*
- Megaw, (M.) R. – Megaw, (J.)V.(S.) 2001: Celtic art from its beginnings to the Book of Kells. London (revised edition).*
- Megaw, J.V.S. – Megaw, M.R. 2006: Strike the lyre: some notes on an eastern Celtic motif. In: *Acta Archaeologia Hungarica* 57, 367-93.*
- Megaw, J.V.S. 1970: Art of the European Iron Age. Bath.*
- Metlička, M. 1998: Pravěké sídlištní nálezy v Plzni - Karlovarské ulici. In: Sborník Západočeského muzea v Plzni 14 (historie), str. 55-73.*
- Michálek, J. - Venclová, N. 1994: Laténské sklo ze Strakonicka. In: *AR* 46, 558-583.*
- Michálek, J. 1990: Pozdně laténský sídlištní objekt u Strakonic. In: *ARJČ* 7, str. 7-50.*
- Michálek, J. 1992: Eine mediterrane Glasscherbe aus Südböhme, ČSFR. In: *Germania* 70, str. 123-126.*
- Michálek, J. 1997: Die Sondagegrabung in Modlešovice. In: *Lehrberger et al 1997*, str. 434-437.*
- Michálek, J. 1998: Akce muzea středního Pootaví ve Strakonících v letech 1994-1998. In: *Výzkumy v Čechách*, str. 252-253.*
- Motýková, K. 1978-79: Praha 5 - Stodůlky. In: *Výzkumy v Čechách*, str. 104-109.*
- Müller, R. – Müller, D.W. 1977: Stempelverzierte Keramik aus einem Randgebiet der Keltiké. *AlthThüringen* 14, 194-243.*
- Neuhäuslová a kol., 1998: Mapa potencionální přirozené vegetace České republiky. Praha.*
- Pauli, L. 1978: Der Dürrnberg bei Hallein III. In: *Münchner Beiträge zur Vir- und Frühgeschichte* 18, München.*
- Pleiner, J. a kol. 1978: Pravěké dějiny Čech. Praha.*
- Rulř, J. – Salač, V. 1995: Zpráva o laténské keramice v severozápadních Čechách. In: *AR* 47, 373-417.*
- Rusó, A. 1990: Archeologická sbírka bývalého městského muzea v Duchcově. Teplice.*
- Salač, V. – Neruda, R. – Kubálek, T. 2006: Sídliště z doby laténské a římské v Březně u*

- Chomutova. Kvantitativní vlastnosti keramických souborů. Praha.
- Salač, V. - Smrž, Z. 1989:* Laténské sídliště u Lužice v SZ Čechách. In: AR 41, 549-576.
- Salač, V. 1998:* Standardní soubor laténské sídlištní keramiky. In: AR 50, 43-74.
- Schwappach, F. 1971:* Stempel des Waldalgesheimstils am einer Vase aus Sopron-Becisdomb (West-Ungarn). In: Hamburger Beiträge zur Archäologie 1:2, 131-72.
- Schwappach, F. 1974:* Zu einigen Tierdarstellungen der Frühlatènekunst, Hamburger Beiträge zur Archäologie 4. 103-40.
- Schwappach, F. 1975:* Zur Chronologie der östlichen Frühlatène-Keramik. In: Fitz, J. (ed.) The Celts in Central Europe. Alba Regia 14, 109-36.
- Sklenář, K. 1974:* Památky pravěku na území ČSSR. Praha.
- Smrž, Z. 1994:* Vývoj osídlení v mikroregionu Lužického potoka na Kadaňsku (severozápadní Čechy) - část I. In: AR 46, 345-393.
- Smrž, Z. 1996:* Das frühlatèneszeitliche Gehöft bei Droužkovice (okr.Chomutov, NW-Böhmen), In: PA 87. Praha, str. 59-94.
- Soudská, E. 1964:* Obydli na pozdně halštatských sídlištích. In: PA 57, str. 342-354.
- Tappert, C. 2006:* Die Gefässkeramik der latènezeitlicheb Siedlung Straubing-Bauwarenstrasse. In: Materialhefte zur bayerischen Vorgeschichte A 89, Kallmünz/Opf.
- Velimský, T. et al 1986:* Archeologické výzkumy v severozápadních Čechách v letech 1973-1982. Praha.
- Venclová, N. 1990:* Prehistoric glass in Bohemia. Praha.
- Venclová, N. 2000:* Dvorce a druidové. In: In memoriam Jan Rulf. PA - supplementum 13, str. 458-471.
- Venclová, N. 2001:* Výroba a sídla v době laténské. Projekt Loděnice. Praha.
- Venclová, N. 2002:* Druidové, archeologie a historie.Památky archeologické 93, 133-172.
- Venclová, N. et. al 2008:* Archeologie pravěkých Čech 7. Doba laténská. Praha.
- Voigt, T. 1969:* Zur Problematik der frühlatènezeitichen Linsenflaschen. In: Jahresschrift für mitteldeutsche Vorgeschichte 53, 415-36.
- Waldhauser, J. – Frölich, J. 1992:* Čtyřúhelníkové valy u Bělčic na Blatensku v jižních Čechách. In. AR 44, 637-645.
- Waldhauser, J. - Holodňák, P. 1984:* Keltské sídliště a pohřebiště Bíliny, o. Teplice. In: PA 75, str.181 – 216.
- Waldhauser, J. - Krásný, F.: Problémy konce doby laténské v Pojizeří. In: Droberjar, E. – Lutoský, M.: Archeologie barbarů 2005, str. 91-153.*

- Waldhauser, J. 1970-71:* Výzkum čtyřhelníkových valů a laténského sídliště u Markvartic, okr. Jičín v roce 1969. In: Sborník čs. Společnosti archeologické 4, str. 64-79.
- Waldhauser, J. 1977:* Keltské sídliště v Radovesicích v severozápadních Čechách. In: AR 29, 144-177.
- Waldhauser, J. 1981:* Prameny ke studiu keltského osídlení v povodí střední Bíliny. In: Výzkumy v Čechách 1976-1977. Supplementum. Praha 1981, str. 41-46 (lok. 129-143).
- Waldhauser, J. 1981a:* Radovesice. In: Výzkumy v Čechách, str. 62 (lokalita 147)
- Waldhauser, J. 1992:* Problém identifikace keltských čtyřhelníkových valů (Viereckschanzen) v Čechách. In: AR 44, str. 43-48.
- Waldhauser, J. 1995:* Laténské sídliště ze Skalska na Mladoboleslavsku. In: Středočeský vlastivědný sborník (Muzeum a současnost) 13, str. 43-48.
- Waldhauser, J. 1996:* Keltové na Jizeře a v Českém ráji. Praha – Mladá Boleslav.
- Waldhauser, J. 1997:* In Das prähistorische Gold in Bayern, Böhmen und Mähren: Herkunft-Technologie Funde II. In: PA, Supplementum 7. Praha, str. 283.
- Waldhauser, J. 1998:* Branžež. In: BZO 1998. Praha.
- Waldhauser, J. 2001:* Encyklopedie Keltů v Čechách, Praha.
- Waldhauser, J. et al 1993:* Die hallstatt- und laténezeitlich siedlung mit Graberfeld bei Radovesice in Böhmen. Praha-Teplice.

6. Seznam příloh

Příloha č. 1: Kresebná dokumentace . Zkoumaná plocha v kontextu ostatních archeologických výzkumů na katastru Kanína

Příloha č. 2: Plocha A

Příloha č. 3: Plocha A – řezy

Příloha č. 4: Plocha A – profily řezů

Příloha č. 5: Plocha B

Příloha č. 6: Plocha C

Příloha č. 7: Objekt č. 1

Příloha č. 8: Objekt č. 2

Příloha č. 9: Objekt č. 2 – řezy

Příloha č. 10: Objekt č. 3

Příloha č. 11: Objekt č. 6

Příloha č. 12: Objekt č. 37

Příloha č. 13: Keramika – kresebná dokumentace – objekt č. 1

Příloha č. 14: Keramika – kresebná dokumentace – objekt č. 2

Příloha č. 15: Keramika – kresebná dokumentace – objekt č. 3

Příloha č. 16: Keramika – kresebná dokumentace – objekt č. 37

Příloha č. 17: Seznam kresebné dokumentace – keramika